

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Κατεύθυνση: Διεθνής πολιτική οικονομία

Διπλωματική εργασία:

«Οι οικονομικές κρίσεις σε Ελλάδα και Αργεντινή: Μια συγκριτική ανάλυση»

**Χριστοδούλου Ελευθερία-Μαρία
ΑΜ:1213Μ099**

Επιβλέπων Καθηγητής: Παπάζογλου Χρήστος

ΑΘΗΝΑ 2015

Αφιερώνω τη διπλωματική μου εργασία στους γονείς μου και στους φίλους μου για την αμέριστη συμπαράστασή τους.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Χρήστο Παπάζογλου για τη υποστήριξη και την κατανόησή του.

Περιεχόμενα

A) ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
B) Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ.....	5
B.1) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	7
B.2) ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	9
B.3) ΠΑΚΕΤΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ	11
B.4) NESTOR KIRCHNER ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΦΕΣΗ	13
Γ) Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	14
Γ.1) ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	16
Γ.2) ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	20
Γ.3) ΜΕΡΙΚΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	21
Γ.4) Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ	22
Γ.4.1) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ 2010	24
Γ.4.1.1) ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΙΑΣΩΣΗΣ 2010.....	25
Γ.4.2) ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΣΩΣΗΣ 2012	26
Γ.4.3) ΠΑΚΕΤΟ ΔΙΑΣΩΣΗΣ 2015	28
Δ) ΕΛΛΑΔΑ-ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ.....	30
Δ.1) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΩΣ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	32
Δ.2) ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ Δ.Ν.Τ. ΣΕ ΚΑΘΕ ΧΩΡΑ	34
Δ.3) ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	36
Δ.4) ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ	37
Ε) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	40
ΣΤ) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	42

A) ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκόσμια οικονομική ιστορία έχει περιέλθει σε κατάσταση οικονομικής ύφεσης αρκετές φορές, καθεμία εκ των οποίων έχει διαφορετική ένταση και έκταση ανάλογα με τις συνθήκες στις οποίες γεννάται. Στην εργασία μου, θα ασχοληθώ με δύο χώρες όπου αντιμετώπισαν ύφεση σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, την Αργεντινή και την Ελλάδα. Ορμώμενες από παρόμοιες αιτίες, αποτελούν αναπόφευκτα σημείο παραλληλισμού η μία με την άλλη χωρίς ωστόσο να καθίσταται δυνατή η μεταξύ τους ταύτιση.

Αρχικά, θα αναλύσω και θα περιγράψω την ύφεση που αντιμετώπισε μία χώρα της Λατινικής Αμερικής, η Αργεντινή την περίοδο 1998-2002. Σε μία εποχή που ο υπόλοιπος κόσμος είχε μεγάλη ανάπτυξη, χώρες της Λατινικής Αμερικής αλλά κυρίως η Αργεντινή αντιμετώπισαν σημαντικά οικονομικά προβλήματα. Θα εξετάσω τα πολιτικά και οικονομικά αίτια της ύφεσης και θα αναλύσω με πραγματικά στοιχεία την κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα εκείνη την περίοδο.

Στην συνέχεια θα ασχοληθώ με την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε στον κόσμο το 2008, η οποία ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. και επεκτάθηκε αρχικά σε ασθενέστερες οικονομικά χώρες στην Ευρώπη και στη συνέχεια σε όλη την ήπειρο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ελλάδα. Στην Ελλάδα, η οικονομική κρίση ξέσπασε το 2009 και οι Έλληνες ήρθαν αντιμέτωποι με μία από τις σημαντικότερες και δυσμενέστερες κρίσεις που έχει γνωρίσει η χώρα στην ιστορία της.

Αφού αναλύσω την καθεμία ξεχωριστά, θα εστιάσω στις επιμέρους ομοιότητες και διαφορές ώστε να διαπιστώσω έως ποιο βαθμό η μεταξύ τους σύγκριση είναι δικαιολογημένη.

B) Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ

Η Αργεντινή είναι μία από τις μεγαλύτερες χώρες της Λατινικής Αμερικής, η οποία παρόλο τον τεράστιο φυσικό πλούτο της, έπεσε σε βαθιά ύφεση την περίοδο 1998-2002. Με αποκορύφωμα το 2001 όπου η χώρα κήρυξε χρεοκοπία. Η οικονομική κατάρρευση του κράτους είχε τα εξής επακόλουθα: μείωση του ποσοστού του ΑΕΠ κατά 22%, μεγάλο μέρος του πληθυσμού (60%) ζούσε κάτω από τα όρια της φτώχειας, κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος όπου οι ξένες τράπεζες απέσυραν τα αποθεματικά τους και τέλος ο πρόεδρος Ντε Λα Ρουά παραιτήθηκε, μετά τη δέσμευση των καταθέσεων των πολιτών.

Το 2001 η Αργεντινή όφειλε 100 δις δολάρια από τα οποία 81.8 δις όφειλε σε ιδιώτες επενδυτές, 6.3 δις σε άλλες χώρες (συμπεριλαμβανομένης της Αμερικής) και 9.5 δις στο ΔΝΤ. Μία εποχή όπου ο υπόλοιπος δυτικός κόσμος «ανθούσε» οικονομικά, η Αργεντινή αντιμετώπιζε μία πρωτόγνωρη δημοσιονομική κρίση που έπληττε το λαό και την οικονομία της. Η κατάσταση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να γίνουν μεγάλες λαϊκές συγκεντρώσεις και κινητοποιήσεις, καθώς ο λαός ζούσε πλέον κάτω από συνθήκες εξαθλίωσης. Αξίζει να σημειωθεί πως η κρίση που έπληξε την Αργεντινή είχε συνέπειες και στην υπόλοιπη Λατινική Αμερική και κυρίως στη Βραζιλία.

Ο πρόεδρος Eduardo Duhalde (Ιανουάριος 2002-Μάιος 2003) εφάρμοσε κάποιες πολιτικές οι οποίες σταθεροποίησαν κάπως την οικονομία της χώρας. Το 2005 και το 2010 έγιναν συζητήσεις για δύο αναδιαρθρώσεις χρέους όσον αφορά

στους ιδιώτες επενδυτές. Επειδή δεν επιτεύχθηκε συμφωνία σε καμία από τις δύο συναντήσεις, δεν δόθηκε στην Αργεντινή πλήρης πρόσβαση στις διεθνείς αγορές. Το χρέος προς το ΔΝΤ αποπληρώθηκε το 2006. Το Μάιο του 2014 υπεγράφη συμφωνία για την αποπληρωμή των ξένων χωρών συμπεριλαμβανομένης της Αμερικής.¹

Τον Ιούνιο του 2005, γίνεται η πρώτη απόπειρα αναδιάρθρωσης του χρέους, όμως η Αργεντινή αποτυγχάνει να αποπληρώσει τους πιστωτές της (Paris Club)² με αποτέλεσμα να μην επιτρέπεται η πλήρης πρόσβαση στις διεθνείς αγορές. Το 2007 εκλέγεται η πρώτη γυναίκα πρόεδρος στην Αργεντινή, η Cristina Fernandez de Kirchner (σύζυγος του Nestor Kirchner).

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2009 είχε αρνητικό αντίκτυπο στην Αργεντινή. Το 2012 η οικονομική ανάπτυξη της χώρας μειώθηκε κατά 0.8%, λόγω ελλιπούς ζήτησης, υψηλού πληθωρισμού και μιας ξηρασίας που επηρέασε σημαντικά την γεωργική παραγωγή. Επιπλέον, η ανάπτυξη επιβραδύνθηκε λόγω εγχώριων οικονομικών πολιτικών οι οποίες αποθάρρυναν τις ξένες επενδύσεις.

Το Μάιο του 2014, η Αργεντινή συμφώνησε με τις χώρες του Paris Club την αποπληρωμή 9.7 δις δολαρίων (συμπεριλαμβανομένων 608 εκατομ. δολαρίων που όφειλε στις Ηνωμένες Πολιτείες) μέσα σε μία πενταετία. Η πρώτη δόση αποπληρωμής έγινε στα τέλη του Ιουλίου του 2014 και η δεύτερη το Μάιο του 2015

. Η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank) προκειμένου να στηρίξει την Αργεντινή, ενέκρινε ένα τριετές πρόγραμμα χρηματοδότησης το Σεπτέμβριο του 2014 ύψους 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στη μείωση της φτώχειας και την ενίσχυση της ανάπτυξης της χώρας.

Παρότι η οικονομία της Αργεντινής βρίσκεται σε πλήρη ανάκαμψη, με μέσο όρο ανάπτυξης 7% το χρόνο, η φτώχεια και η ανεργία εξακολουθούν να βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα.

---

¹ Mark P. Sullivan & Rebeca M. Nelson, 2015, Argentina Background and US relations, Congressional Research Service

² Paris Club: ανεπίσημη ομάδα χωρών-πιστωτών, των οποίων ο ρόλος είναι η εύρεση βιώσιμων λύσεων σε σχέση με δυσκολίες αποπληρωμής χωρών-οφειλετών. Δημιουργήθηκε το 1956 μεταξύ Αργεντινής και των χωρών Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Καναδάς, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ισραήλ, Ιταλία, Ιαπωνία, Κάτω Χώρες, Νορβηγία, Ρωσία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, οι οποίες απαρτίζουν το Paris Club.

Η περίπτωση της Αργεντινής έχει αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με εκείνα της Ελλάδας. Παρ' ολ' αυτά, διαφέρουν σε πολλά σημεία. Οφείλουμε όμως, να εξετάσουμε τα αίτια της κρίσης στην Αργεντινή, με οικονομικά αλλά και πολιτικά στοιχεία, ξεκινώντας από μια ιστορική αναδρομή για το πώς αυτή η χώρα κατέληξε το 2001 να υποστεί μία από τις δυσμενέστερες οικονομικές κρίσεις.

Στη συνέχεια, θα αναλύσουμε τα πραγματικά οικονομικά στοιχεία για την χώρα. Επιπρόσθετα, θα καταγράψουμε τα πακέτα διάσωσης της Αργεντινής και θα περιγράψουμε πως η χώρα κατάφερε να βγει από αυτή την επώδυνη ύφεση.

B.1) ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Τις δεκαετίες 1970 και 1980 η Αργεντινή αντιμετώπισε σοβαρά οικονομικά προβλήματα, λόγω των Πετρελαϊκών Κρίσεων το 1973 και το 1979, εξαιτίας της τεράστιας ανόδου της τιμής του πετρελαίου, αλλά και τη δεκαετία του 1995 εξαιτίας μιας κρίσης που ξεκίνησε από το Μεξικό αλλά και τη Βραζιλία όπου υποτιμήθηκε το νόμισμά τους. Η «κρίση της τεκίλας» όπως ονομάστηκε, οδήγησε τις μεγάλες πολυεθνικές εταιρίες να κλείσουν πολλά εργοστάσια στην Αργεντινή και πολλές θυγατρικές αναγκάστηκαν να ανοίξουν εργοστάσια στη Βραζιλία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η ανεργία στην Αργεντινή.

Το χρέος των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών όπως Αργεντινή, Περού, Μεξικό και άλλων, οδήγησε τα κράτη αυτά σε διαπραγματεύσεις για την αναθεώρηση του χρέους τους από εμπορικές τράπεζες. Η Αργεντινή καθώς και άλλες χώρες που αντιμετώπιζαν προβλήματα εξωτερικού χρέους ζήτησαν βοήθεια από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Εξαιτίας αυτής της κατάστασης στη δεκαετία του 1980 υπάρχει μια εξάρτηση των χωρών του Νότου από τις χώρες του Βορρά.

Αξίζει να σημειωθεί πως η πολιτική κατάσταση στην Αργεντινή εκείνη την περίοδο ήταν ταραχώδης καθώς το 1983 αλλάζει το πολίτευμα της Αργεντινής. Στη χώρα από τη δεκαετία του 1960 έως το 1983 εγκαθίσταται η δικτατορία. Οι δικτάτορες, Ρομπέρτο Βιόλα και Λεοπόλντο Γκαλιέρι επέφεραν σταθερότητα στη χώρα, ωστόσο, υπήρξε μία δραματική μείωση μισθών και μία αύξηση του δημόσιου χρέους. Το 1983, επέρχεται η δημοκρατία στη χώρα και η κυβέρνηση του Raúl Ricardo Alfonsín Foulkes προσπαθεί να εξομαλύνει την κατάσταση.

Παρόλα αυτά το χρέος της Αργεντινής προς τους ιδιώτες ήταν τεράστιο και η κυβέρνηση του αντικαθίσταται το 1989 από αυτήν του Carlos Menem. Ο Menem στόχευε στην εξομάλυνση της οικονομίας της Αργεντινής μέσω της σύνδεσης του αργεντινικού πέσο με το αμερικάνικο δολάριο.

Το 1991 η Αργεντινή προκειμένου να αποφύγει την χρεοκοπία εφάρμοσε σειρά μέτρων, με την υποστήριξη του ΔΝΤ. Η δημιουργία του Currency Board (CB) δηλαδή η σύνδεση του πέσο (peso) με το δολάριο με σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία ήταν ο βασικός πυλώνας της όλης προσπάθειας. Το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων περιελάμβανε: ιδιωτικοποιήσεις, αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, απελευθέρωση του εμπορίου και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.³

Το ΔΝΤ αποφάσισε τη στήριξη της οικονομίας μέσω της οικονομικής ενίσχυσης και κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991-1997, όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα, ο πληθωρισμός μειώθηκε και ενισχύθηκαν η ανάπτυξη και οι εισροές κεφαλαίων στην Αργεντινή. Η βελτίωση της οικονομίας καθώς και των δημοσιονομικών μεγεθών συνέβαλλαν ουσιαστικά στην μείωση των προηγούμενων χρεών.

Πίνακας 1.
Αργεντινή: Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΑΕΠ (% μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)	10,6	9,6	5,7	5,8	-2,8	5,5	8,1	3,9	-3,4	-0,8	-4,4	-10,9
Πληθωρισμός (%)	254,4	27,0	10,7	4,2	3,4	0,2	0,5	0,9	-1,2	-0,9	-1,1	25,9
Ανεργία (%)	7,5	7,5	8,8	10,5	15,5	15,5	13,9	11,8	13,0	14,6	16,4	18,8
Έλλειμμα Γ.Κ. (% ΑΕΠ)		-0,4	0,1	-1,4	-3,2	-2,9	-2,1	-2,1	-4,2	-3,6	-6,2	-12,8
Πρωτογενές Πλεόνασμα Γ.Κ. (% ΑΕΠ)		1,3	1,5	0,1	-1,3	-0,7	0,3	0,5	-0,8	0,5	-1,4	0,3
Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	34,8	28,3	30,6	33,7	36,7	39,1	37,7	40,9	47,6	50,9	62,2	
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-0,2	-2,9	-3,4	-4,3	-2,0	-2,5	-4,2	-4,9	-4,2	-3,1	-1,7	3,1
REER	140,5	165,4	177,8	169,3	162,9	163,3	175,8	170,6	177,6	184,8	184,7	71,6
Καθαρές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (\$ δις.)	0,2	7,6	20,4	11,4	5,0	11,7	16,8	19,0	14,9	8,8	-13,6	
Συναλλαγματικά Διαθέσιμα (\$ δις.)	6,2	10,2	14,0	14,6	14,5	18,3	22,3	24,8	26,3	25,1	14,6	10,5
Εξωτερικό Χρέος (% ΑΕΠ)	34,5	27,7	30,5	33,3	38,4	40,6	42,7	47,5	51,2	51,6	52,2	42,9

Γ.Κ.: Γενική Κυβέρνηση

REER: Real Effective Exchange Rate

Πηγή: IMF, Bloomberg, ECOWIN

Η κυβέρνηση της Αργεντινής κατάφερε κατά τη περίοδο 1991 έως 1997 να εξομαλύνει την πορεία της οικονομίας και η χώρα ανέκαμψε με μία άνοδο του ΑΕΠ της, περισσότερο από 6% το χρόνο. Η Αργεντινή, καθώς και άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής το 1999 ταλανίζονται από οικονομικές δυσκολίες που συνοδεύονται από καταστροφικές συνέπειες για το λαό τους. Τα αίτια, η περίοδος

³ Σαμπανιώτης Θεοδόσης, 2010, Η περίπτωση της Αργεντινής. Αίτια τη χρεοκοπίας του 2001 και σύγκριση με Ελλάδα, Τόμος V, Τεύχος 3, Οικονομία και Αγορές, Eurobank Research.

της κρίσης καθώς και οι συνέπειες της τεράστιας ύφεσης της Αργεντινής θα αναλυθούν παρακάτω.

B.2) ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η Αργεντινή κατά το 1998 έρχεται αντιμέτωπη με την αρχή μιας δημοσιονομικής κρίσης όπου διήρκεσε αρκετά χρόνια και επέφερε οικονομικές καταστροφές. Η δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης, καθώς και ένας πολύ υψηλός πληθωρισμός ήταν δύο από τα σημαντικότερα αίτια αυτής της κρίσης. Η Αργεντινή χαρακτηριζόταν από δημόσια ελλείμματα αλλά και από έλλειψη ανταγωνιστικότητας.

Η Αργεντινή τη χρονιά αυτή, παρουσιάζει ένα δημόσιο χρέος που αντιστοιχεί στο 41% του ποσοστού του ΑΕΠ της ποσοστό που αποδεικνύει πως η Αργεντινή δεν διέτρεχε μεγάλο κίνδυνο. Μολοταύτα, η Αργεντινή, η οποία είναι μία γεωργική χώρα που δεν στηρίζεται στο βιομηχανικό τομέα δεν είχε πολλές ευκαιρίες να ανακάμψει.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί πως η σύνδεση του νομίσματός της με το δολάριο και η έλλειψη σταθερών ισοτιμιών πλέον, δημιουργούσε προβλήματα στη χώρα. Η επιβολή του CB (πλήρης συναλλαγματική ισοτιμία πέσο με δολάριο) ήταν ένα λανθασμένο μέτρο διότι οι εξαγωγές της Αργεντινής ήταν εκτεθειμένες σε παγκόσμια σοκ. Το εμπόριο με τις ΗΠΑ αντιπροσώπευε το 15% των εμπορικών συναλλαγών της χώρας και τέλος οι οικονομικοί κύκλοι των δύο χωρών δεν ήταν συντονισμένοι. Αυτό οδήγησε στη μείωση του πληθωρισμού αλλά όχι στην πλήρη εξάλειψή του. Οι τιμές των προϊόντων της Αργεντινής αυξήθηκαν στις διεθνείς συναλλαγές της. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των εισαγωγών της και τη μείωση των εξαγωγών.

Το 1999 η οικονομία της Αργεντινής εισήλθε στη φάση της ύφεσης λόγω αδυναμίας απορρόφησης των εξωτερικών σοκ. Η στάση πληρωμών που κήρυξε η Ρωσία το 1998, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των κεφαλαιακών εισροών. Η μείωση της ζήτησης στη Βραζιλία η οποία αποτελούσε βασικό εμπορικό εταίρο της Αργεντινής και η πτώση των τιμών των εξαγωγικών προϊόντων της Αργεντινής είναι μερικά από τα εξωγενή σοκ που επηρέασαν αρνητικά τις εξαγωγές της.

Λόγω των αυξημένων ελλειμμάτων τρεχουσών συναλλαγών, του υπερτιμημένου νομίσματος και του αποτυχημένου μέτρου CB, έχασαν την

εμπιστοσύνη τους οι διεθνείς χρηματαγορές απέναντι στην Αργεντινή και τα επιτόκια δανεισμού αυξήθηκαν σημαντικά.

Επομένως, το χρέος της Αργεντινής αυξάνεται σταδιακά εφόσον δεν μπορούσε να αυξήσει τα φορολογικά της έσοδα εξαιτίας της έλλειψης εκβιομηχάνισης της χώρας και ακόμα ένα μεγάλο μέρος του χρέους θα έπρεπε να εξυπηρετείται σε ξένο νόμισμα το οποίο ήταν αρκετά δύσκολο καθώς η χώρα είχε χαμηλή αναλογία εξαγωγών προς το ΑΕΠ της. Η μόνη εναλλακτική λύση για την αποφυγή της χρεοκοπίας φαινόταν να είναι ο δανεισμός από το ΔΝΤ.

Μια σημαντική αιτία για την ύφεση στην Αργεντινή, η οποία εκτός από οικονομικές έχει και κοινωνικές προεκτάσεις, είναι η διαφθορά.⁴ Η κυβέρνηση του Carlos Menem χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα διαφθοράς. Την περίοδο εξουσίας του (1989-1999), εμφανίστηκαν στη δημοσιότητα σκάνδαλα που αφορούσαν το υπουργικό συμβούλιο καθώς και τον πρόεδρο. Η πολιτική αστάθεια και η έλλειψη πολιτικής ηγεσίας υπήρξε ένας ακόμη παράγοντας που οδήγησε στην κρίση. Η εκτεταμένη διαφθορά συνέβαλλε στην αποτυχία των προγραμμάτων εξυγίανσης και σταθεροποίησης της οικονομικής κατάστασης της χώρας.

Ένα ακόμα πολύ σημαντικό αίτιο για την κρίση της Αργεντινής ήταν η λειτουργία του τραπεζικού της συστήματος. Ο φόβος των Αργεντινών για τις καταθέσεις τους οδήγησε σε μαζικές αναλήψεις σε δολάρια.

Ύστερα από όλα αυτά αρχίζει να διαφαίνεται πως η Αργεντινή θα ερχόταν αντιμέτωπη με μία κρίση που θα ήταν πολύ δύσκολη και η χώρα θα έκανε πολλά χρόνια να επανέλθει σε κανονικούς ρυθμούς. Το 2000, το δημόσιο χρέος ανέρχεται στο 50% του ποσοστού του ΑΕΠ, οι αγορές αρχίζουν να φοβούνται και το 2001, το χρέος φτάνει στο 130% του ποσοστού του ΑΕΠ και κατά συνέπεια, η κυβέρνηση έπρεπε να λάβει άμεσα μέτρα για τη διάσωση της χώρας και να ζητήσει τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

---

⁴ International Monetary Fund (2003) “Lessons from the Crisis in Argentina” Policy Development and Review Department.

B.3) ΠΑΚΕΤΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ

Το 2000 ο πρόεδρος της Αργεντινής Fernando de la Rúa, ζήτησε τη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Επομένως, αρχίζει για την Αργεντινή μία νέα εποχή όπου ο λαός της θα αντιμετωπίσει δύσκολα μέτρα ώστε να ανακάμψει η οικονομία της χώρας. Την περίοδο 2000-2002 είναι μία από τις δυσκολότερες εποχές στην ιστορία της χώρας.

Το ΔΝΤ έπρεπε να λύσει δύο προβλήματα που αντιμετώπιζε η χώρα. Το πρώτο ήταν η οικονομική στασιμότητα της Αργεντινής από το δεύτερο εξάμηνο του 1998 και το δεύτερο ήταν το μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα. Αποφασίστηκε το ΔΝΤ να παρέχει στην Αργεντινή οικονομική βοήθεια, εξασφαλίζοντας της το ποσό των US\$39.7 δις για ένα τριετές πρόγραμμα. Το ΔΝΤ έθεσε όρο στην κυβέρνηση να ακολουθήσει πρόγραμμα λιτότητας. Η κυβέρνηση δανείστηκε ένα ακόμα ποσό από ιδιωτικές τράπεζες. Ο επικεφαλής του ΔΝΤ, ο Horst Köhler βολεί Υδιείιό ίά αϊεβόάέ όδς αέαάέάόβά αϊέέϊαϊζόδò όδò ÷βήάδ. ΆδϊϊΎιυò, ς ÷βήά βολεί δδϊ÷ñαϊϊΎίς δεΎίί, αϊάέδβαδò όδò δñüάάόβδò όδò ίά δϊ ΑΪΌ ίά δέϊεάδβόάέ ιΎδñά για την οικονομική της τόνωση.

Μειώθηκαν λοιπόν, οι δαπάνες στο δημόσιο τομέα, καθώς και οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων. Επίσης, οι επενδυτές στη χώρα κατέκριναν το καθεστώς σταθερής ισοτιμίας ανάμεσα στο δολάριο και το πέσο. Το ΔΝΤ αλλά και οι ξένοι επενδυτές υποστήριζαν ένα καθεστώς μετατρεψιμότητας.

Στόχος του ΔΝΤ ήταν η σταθερότητα της οικονομίας μέσω της σταθερότητας των τιμών και ενός εξωτερικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Επιπλέον, στόχευε στην φορολογική ενοποίηση όπου αποσκοπούσε στην αύξηση της εθνικής αποταμίευσης, αύξηση των επενδύσεων και μείωση του εξωτερικού χρέους.

Οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες και οι αυξήσεις των φόρων όμως βάθαιναν την ύφεση.

Ο υπουργός Οικονομικών της Αργεντινής Domingo Cavallo, υιοθετεί τα μέτρα του ΔΝΤ και αποτρέπει τη χρεοκοπία στη χώρα. Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι τέλους US\$29.5 δις ανταλλάσσονται με ομόλογα μεγάλης διάρκειας έως 30 χρόνων, όμως αυτά είχαν πολύ μεγάλα επιτόκια. Επομένως για να μειώσει το έλλειμμα μειώνει τις συντάξεις άνω των 500 πέσος κατά 13%. Επίσης οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων που ελάμβαναν πάνω από 1000 πέσος μειώνονται κατά 12%-15%. Το σύνολο των ατόμων που επλήγησαν αγγίζει το 92% του πληθυσμού.

Αξίζει να σημειώσουμε πως οι μικρές και οι μεσαίες επιχειρήσεις κλείνουν η μία μετά την άλλη. Επιπλέον, η μαζική φυγή κεφαλαίων από τη χώρα πλήττει τον τραπεζικό τομέα καθώς οι καταθέτες σπεύδουν να μετατρέψουν τις καταθέσεις τους σε δολάρια ή και να τις αποσύρουν από τη χώρα, λόγω περιορισμού των αναλήψεων. Οι τράπεζες δεν μπορούσαν να αντέξουν τις αναλήψεις και η κυβέρνηση απαγορεύει τη φυγή κεφαλαίων προς το εξωτερικό με νόμο. Το πέσο υποτιμάται κατά 28%.

Σημαντικό να αναφέρουμε είναι πως εκείνη την περίοδο όπου παραλύει η Αργεντινή ο οίκος Fitch υποβαθμίζει το δημόσιο χρέος από C σε DDD. Αυτό σημαίνει και τη χρεοκοπία της Αργεντινής. Εξαιτίας της κατάρρευσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας το ΔΝΤ δεν καταβάλλει τη δεύτερη δόση του US\$1.26 δις . Εκείνη την περίοδο καταργείται ο νόμος της μετατρεψιμότητας και το πέσο αποσυνδέεται από το δολάριο και υποτιμάται σχεδόν κατά 4 φορές.

Το ΔΝΤ επομένως, δεν μπόρεσε να βοηθήσει στην ανοικοδόμηση της Αργεντινής και υπάρχουν τέσσερις λόγοι για αυτό. Πρώτον, η δημοσιονομική πολιτική κατέρρευε. Δεύτερον, το εξωτερικό περιβάλλον σε θέματα επενδύσεων αλλά και βοήθειας οικονομικής ήταν δυσμενές. Τρίτον, το σχέδιο για τη μετατρεψιμότητα δεν βοήθησε καθώς δεν δόθηκε ευελιξία και τόνωση στην εγχώρια οικονομία και τέταρτον, η Αργεντινή είχε αναγκαστεί πλέον να «ζει» σε μια ασταθή και αδύναμη οικονομία με μία συνεχή δανειοληψία που εμπόδιζε την ουσιαστική ανάκαμψή της.

B.4) NESTOR KIRCHNER ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΦΕΣΗ

Η χρεοκοπία της Αργεντινής το Δεκέμβριο του 2001 ήταν αναπόφευκτη. Οι συνέπειές της ήταν καταστροφικές. Το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 11%, ο πληθωρισμός αυξήθηκε και η ανεργία έφτασε στο 20%. Το ασφαλιστικό σύστημα ήταν ένα ακόμη πρόβλημα καθώς η αναλογία εργαζομένων-συνταξιούχων είχε μειωθεί.

Στις 25 Μαΐου του 2003, αναλαμβάνει την προεδρία της χώρας ο Néstor Kirchner και ανακοινώνει την αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 50%. Στόχος του ήταν να αυξηθεί η κατανάλωση.

Συνδέει την οικονομική ανόρθωση με την ανάπτυξη της κοινωνικής προστασίας και την ανασυγκρότηση της βιομηχανικής παραγωγής με τη στήριξη της ζήτησης των λαϊκών στρωμάτων. Ενισχύει την εσωτερική αγορά και καταργεί ορισμένες εισαγωγές με εγχώρια προϊόντα. Αυξάνονται ιδιαίτερα και οι εξαγωγές.

Ο Kirchner, επιθυμεί να πληρώσει τους πιστωτές με τη μόνη προϋπόθεση για μονομερούς διαγραφής του χρέους. Το 2005, η χώρα πέτυχε την αναδιάρθρωση του χρέους της και πέτυχε «κούρεμα» 75%, το οποίο αφορούσε ομόλογα \$82 δις.

Η Αργεντινή έχει ανακάμψει σημαντικά από το 2001. Την περίοδο 2003-2004, το ΑΕΠ της χώρας αυξήθηκε κατά 9% και η ιδιωτική κατανάλωση ανέβηκε σε υψηλά επίπεδα. Οι επενδύσεις αυξήθηκαν, καθώς και η εμπιστοσύνη από τις διεθνείς αγορές αποκαταστάθηκε. Οι εξαγωγές της χώρας αυξήθηκαν με υψηλότερες πλέον τιμές και οι εισαγωγές μειώθηκαν. Ο πληθωρισμός μετριάστηκε παρά την υποτίμηση του νομίσματος.

Επιπλέον, οι μισθοί αρχίζουν να ανεβαίνουν. Το πρωτογενές πλεόνασμα ανήλθε σε 3% και 5,1% το 2003 και 2004 αντίστοιχα. Επίσης, τα συνολικά έσοδα αυξήθηκαν 23% και 29% του ΑΕΠ τα έτη 2003 και 2004. Η φορολογική διοίκηση ισχυροποιήθηκε με την είσπραξη φόρων εισοδήματος. Οι κοινωνικοί δείκτες άρχισαν να βελτιώνονται από το 2002 και έπειτα, καθώς μειώθηκε το ποσοστό ανεργίας στο 13%.

Γ) Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Η παγκόσμια οικονομική κρίση από χρηματοοικονομική κρίση του δυτικού κόσμου μετά από ένα ντόμινο γεγονότων εξαπλώθηκε στην πλειονότητα των χωρών του πλανήτη λαμβάνοντας επικίνδυνες μορφές και διαστάσεις μακροπρόθεσμου χαρακτήρα όπως η έκρυθμη πολιτική και οικονομική κατάσταση στην Ευρωζώνη και το αδιέξοδο της ελληνικής οικονομίας.

Πίνακας 2-Ελλάδα: Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη

Έτη	2010	2011	2012	2013	2014
Εξέλιξη ΑΕΠ (σταθερές τιμές 2010)	-5,4%	-8,9%	-6,6%	-3,9%	0,8%
Πληθωρισμός: Μέσος Ετήσιος	4,7%	3,3%	1,5%	-0,9%	-1,3%
Παραγωγικότητα εργασίας (EU-28=100)**	93	89,9	91,8	92,8	n.a.
Ποσοστό ανεργίας	12,7%	17,9%	24,4%	27,5%	26,5%
Δημόσιες επενδύσεις (% ΑΕΠ)**	3,2%	2,5%	2,5%	2,7%	3,8%
Εξαγωγές (αγαθά- τρέχουσες τιμές)*	21,1	24,3	27,6	27,6	27,2
Εισαγωγές (αγαθά- τρέχουσες τιμές)*	50,5	48,4	49,3	46,9	47,7

*δισεκατομ.€

** Πηγή: Eurostat

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2015

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, το ΑΕΠ κινείται σε πτωτικά επίπεδα, ο πληθωρισμός είναι ιδιαίτερα αυξημένος το 2010 όπου σημειώνεται το ξέσπασμα της Ελληνικής κρίσης. Τα ποσοστά ανεργίας κάθε χρόνο αυξάνονται, οι εξαγωγές είναι σχετικά χαμηλές ενώ οι εισαγωγές εξακολουθούν να διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα.

Οι κυριότεροι παράγοντες που οδήγησαν στην κρίση μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο ομάδες ,τους μακροοικονομικούς παράγοντες και τους χρηματοοικονομικούς.

Στους μακροοικονομικούς εντάσσονται:

- Η ανισορροπία ανάμεσα στις χώρες του πλανήτη ως προς τον διαφορετικό βαθμό αποταμίευσης και επένδυσης .
- Η φούσκα των τιμών των ακινήτων στις ΗΠΑ
- Η πολιτικοοικονομική ιδεολογία που επικρατούσε στις ΗΠΑ και στις υπόλοιπες αναπτυγμένες χώρες σύμφωνα με την οποία οι αγορές είναι αποτελεσματικές και οι πολίτες ορθολογικοί.

Στους χρηματοοικονομικούς παράγοντες που προξένησαν την κρίση ,καταλυτικό ρόλο έπαιξαν ιδίως στις ΗΠΑ, οι εξής:

- Η ραγδαία αύξηση των δανείων μειωμένης εξασφάλισης (subprime) χωρίς να επιδεικνύεται η ανάλογη τραπεζική εγκράτεια και ο έλεγχος .
- Οι νέες μορφές τιτλοποιήσεων ,με πολύπλοκους δομημένους τίτλους όπως τα Collateralized Debt Obligations γνωστά ως CDO.
- Η νέα κερδοσκοπική κουλτούρα στον τραπεζικό τομέα με βάση την γένεση προσόδων .
- Η υψηλή μόχλευση, δηλαδή περιορισμένα ίδια κεφάλαια και υψηλός δανεισμός σε σχέση με το ενεργητικό ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος.

Η ελληνική κρίση ξεκίνησε από την οικονομική δυσπραγία που εισήχθη στην Ελλάδα λόγω της διεθνούς ύφεσης και ανέδειξε την υπερχρέωση του ελληνικού Δημοσίου και την πιθανή αδυναμία του διογκούμενου χρέους του. Μετατράπηκε γρήγορα σε κρίση της Ευρωζώνης όταν οι Ευρωπαϊκές αγορές συνειδητοποίησαν με τη συμμετοχή της Ελλάδας στη νομισματική ένωση ότι αυτή δεν στηρίζεται σε σταθερά δημοσιονομικά θεμέλια.

Γ.1) ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

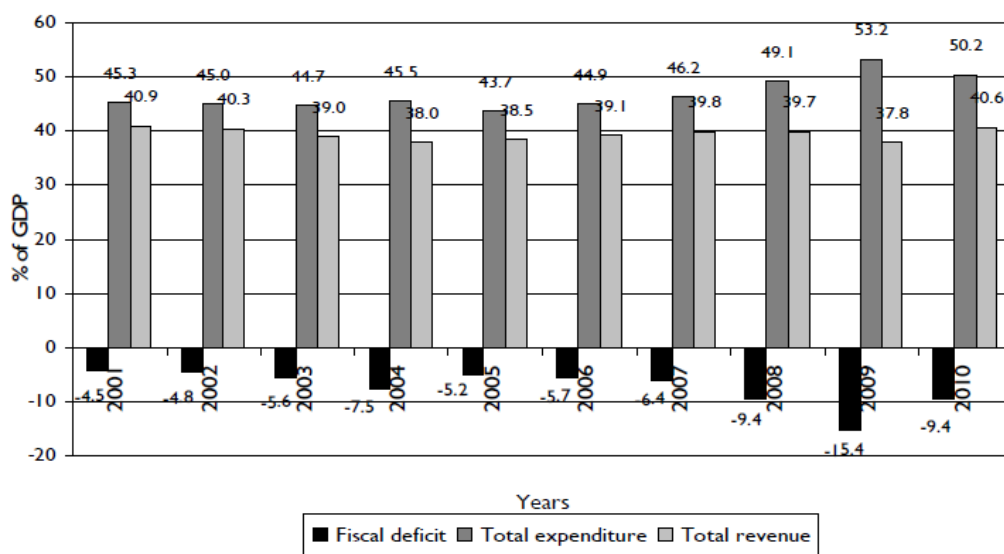
Η Ελλάδα τον Ιανουάριο του 2001 έγινε το δωδέκατο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μερικά από τα οφέλη ήταν οι μειωμένες διακυμάνσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, η μείωση του πληθωρισμού καθώς και των επιτοκίων δανεισμού. Από το 2001 έως το 2009 η χώρα διέγραφε μία πορεία ανάπτυξης και οικονομικής ευμάρειας. Παρά τα οφέλη που απέκτησε η χώρα από την είσοδό της στην Ευρωζώνη αντιμετώπιζε δύο σημαντικά προβλήματα, τις δημοσιονομικές ανισοροπίες και την έλλειψη ανταγωνιστικότητας.

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται, το δημοσιονομικό έλλειμμα, οι κυβερνητικές δαπάνες και τα έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Από το 2001 έως το 2009 παρατηρείται απόκλιση των όρων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης καθώς το έλλειμμα υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ. Οι πολιτικές που εφαρμόζονταν σε αυτή την περίοδο αφορούσαν στην αύξηση των κυβερνητικών δαπανών. Πιο συγκεκριμένα οι κυβερνητικές δαπάνες ξεπερνούσαν το 50% του ΑΕΠ το 2009 σε σχέση με το 2001 που κυμαίνονταν περίπου στο 45% του ΑΕΠ.⁵

---

⁵ Heather D. Gibson, Stephan G. Hall, George S. Tavlas, 2011, The Greek financial crisis: growing imbalances and sovereign spreads, Working Paper 124, Bank of Greece

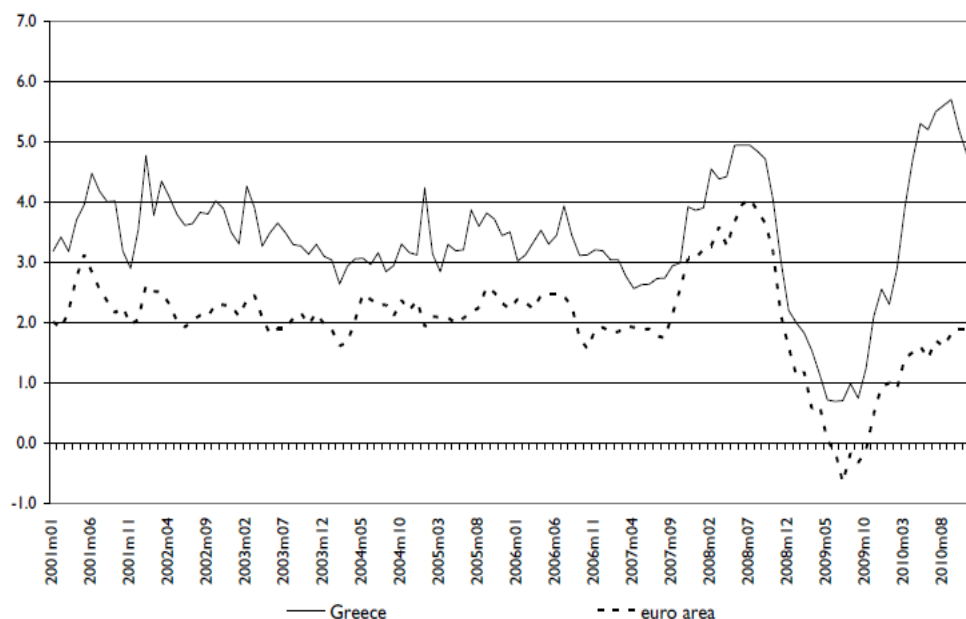
Διάγραμμα 1: Το δημοσιονομικό έλλειμμα, οι κυβερνητικές δαπάνες και τα έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ

Source: European Commission, Excessive Debt Procedure Notification

Ο πληθωρισμός της Ελλάδας είχε άμεσο αντίκτυπο στην ανταγωνιστικότητα. Παρά την αρχική μείωση λόγω της προσχώρησης στην Ευρωζώνη, ο πληθωρισμός εξακολουθούσε να παραμένει σε υψηλά επίπεδα (πάνω από 1% υψηλότερος το χρόνο), σε σχέση με τις λοιπές χώρες της Ευρώπης. Η ανταγωνιστικότητα μειώθηκε κατά 20% όπως φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 2: Πληθωρισμός Ελλάδας από το 2001-2010

Source: EL.STAT

Το 2008 η ύφεση που έχει αρχίσει να πλήττει την Ευρωζώνη δεν έχει επηρεάσει την Ελλάδα αυτό είναι φανερό αν λάβουμε υπόψη ότι ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ευρωζώνη είναι 0,4% ενώ στην Ελλάδα βρίσκεται στο ικανοποιητικό 1%. Η Ελλάδα έχει μια αρκετά κλειστή οικονομία και ως εκ τούτου τα τοξικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα δεν έπληξαν τον τραπεζικό τομέα της. Έτσι τα αποτελέσματα δεν ήταν αμέσως εμφανή. Με σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και μειωμένη ανταγωνιστικότητα, το έλλειμμα έφθασε στο 14.5% του ΑΕΠ το 2008.

Ωστόσο η κρίση στην Ευρωζώνη συνέχισε να βαθαίνει συνεχώς και οι εξαγωγές να μειώνονται. Έτσι το 2009 βρήκε την Ευρωζώνη να μειώνεται κατά -4,1% και την Ελλάδα κατά -2,0%. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι η σύγκλιση του ελληνικού βιοτικού επιπέδου ως προς το ευρωπαϊκό συνεχίστηκε για 14^η χρονιά.

Από τον Απρίλιο του 2009 τίθεται υπό εξέταση το ελλειμματικό ισοζύγιο της Ελλάδας, το οποίο ήταν υψηλότερο από όσα όριζε η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Στα τέλη του 2009 αναπτύχθηκε ο φόβος στους επενδυτές σχετικά με το αν η Ελλάδα μπορούσε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις και οφειλές της.

Ο φόβος των επενδυτών οδήγησε σε μία κρίση εμπιστοσύνης, η οποία με τη σειρά της οδήγησε σε διαφορά ομολόγων (bond spread)⁶ και στο κόστος αντιστάθμισης πιστωτικού κινδύνου (credit default swaps - CDS)⁷ σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρωζώνης, κυρίως της Γερμανίας. Η μείωση του ΑΕΠ (κατά 2%) οφειλόταν στην απότομη πτώση των επενδύσεων καθώς επίσης στην πτώση της κατανάλωσης. Ο δείκτης ανεργίας την ίδια χρονιά αυξήθηκε κατά 9.5%.

Το 2010 η Ελλάδα κλήθηκε να υιοθετήσει ένα πακέτο διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων προκειμένου να αντιμετωπίσει τις μακροοικονομικές ανισορροπίες της και τις αδυναμίες της οικονομίας της. Ακόμη, αποφασίστηκε η χρηματοοικονομική ενίσχυση της Ελλάδας μέσω του μηχανισμού στήριξης των μελών της Ευρωζώνης και του ΔΝΤ.⁸ Ωστόσο ξεκινάει μια νέα εποχή απόκλισης αφού η ευρωπαϊκή οικονομία σταθεροποιήθηκε ενώ το μέλλον της ελληνικής οικονομίας παραμένει αβέβαιο.

---

⁶ Bond spread: η διαφορά των αποδόσεων μεταξύ δύο ομολόγων με διαφορετικές αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας.

⁷ Credit default swaps: είναι η πιο κοινή μορφή των πιστωτικών παραγώγων και περιλαμβάνει ομόλογα δημοσίου, ομόλογα αναδυόμενων οικονομιών, ενυπόθηκους τίτλους ή εταιρικά ομόλογα.

⁸ Spyridon Repousis , (2015), "Greek fiscal crisis and measures to safeguard financial stability", Journal of Financial Regulation and Compliance, Vol. 23 Iss 4 pp. 415 - 430

Γ.2) ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η κρίση ανέδειξε τις προϋπάρχουσες μεγάλες μακροοικονομικές ανισοροπίες και διαρθρωτικές αδυναμίες που αποτέλεσαν ταυτόχρονα και τα γενεσιουργά αίτια της. Τα δύο βασικά αίτια συνοψίζονται στην έλλειψη ανταγωνιστικότητας και στην οργανωτική ανεπάρκεια του κράτους. Οι δύο αυτές ανισοροπίες αντικατοπτρίζονται στα μεγάλα «δίδυμα» ελλείμματα, τρεχουσών συναλλαγών και το δημοσιονομικό έλλειμμα. Γίνονται επίσης εμφανείς και στα υψηλά «δίδυμα» χρέη, το δημόσιο και το εξωτερικό.

Επιπρόσθετοι παράγοντες αποτελούν η αύξηση των μισθών (στο δημόσιο τομέα) και οι πελατειακές σχέσεις που δημιούργησαν μακροχρόνια οικονομικά προβλήματα στην Ελλάδα. Οι πελατειακές σχέσεις αποσκοπούσαν στην επανεκλογή των πολιτικών κομμάτων που σε συνδυασμό με τη διαφθορά αποτέλεσαν μία από τις βασικές αιτίες της κακής οικονομικής κατάστασης της Ελλάδας.⁹

Το δημοσιονομικό πρόβλημα της Ελλάδας έγινε ιδιαίτερα εμφανές προς το τέλος του 2009. Παρότι το Σύμφωνο σταθερότητας όριζε το δημοσιονομικό έλλειμμα ενός κράτους μέλους να μην υπερβαίνει το 3 % του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, και το χρέος του να μην υπερβαίνει το 60 % του ΑΕΠ. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας δεν κατάφερε να μειωθεί, παρά την είσοδό της στην Ευρωζώνη. Όταν ένα κράτος-μέλος δεν τηρεί αυτά τα όρια στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της και το χρέος, θα πρέπει να λάβει διορθωτικά μέτρα.

Επίσης, η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2005-2009, αν και δεν είχε ιδιαίτερα καλή οικονομική κατάσταση, εντούτοις δαπάνησε αρκετά χρήματα σε αγορές στρατιωτικού εξοπλισμού. Ο εξοπλισμός που αγόρασε έφθασε το 3.5% του ΑΕΠ το 2009.

---

⁹ Vassilis K. Fouskas,(2012), Insight Greece: The Origins of the Present Crisis, Insight Turkey Vol. 14, No. 2, p. 27-36

Γ.3) ΜΕΡΙΚΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Η αυξανόμενη επιρροή από τα συνδικάτα και τις ενώσεις εργοδοτών σε συνδυασμό με την υπερβολική πολιτικοποίηση και αποδυνάμωση της αυτοδυναμίας του γραφειοκρατικού μηχανισμού μετά το 1984 άνοιξαν τον δρόμο για μία νέα τροχιά για το κράτος. Στόχος των δύο μερών ήταν να καλύπτουν όλες τις πτυχές της δημόσιας διοίκησης όπως και η δημιουργία ενός συστήματος πελατειακών σχέσεων άμεσα εξαρτημένο από τους κομματικούς μηχανισμούς. Η απουσία μιας ισχυρής και αξιόπιστης γραφειοκρατίας επέτρεψε στα πολιτικά κόμματα να έχουν μια αυξανόμενη επιρροή στην επιλογή του προσωπικού σε δημόσιους φορείς και σε προώθησή τους σε δυνητικά πιο προσοδοφόρες θέσεις.

Παράλληλα προσφέρεται πολιτική προστασία και ευνοϊκή μεταχείριση για διάφορες παράνομες πράξεις π.χ. φοροδιαφυγή πλήττοντας έτσι και την ακεραιότητα των δημόσιων υπηρεσιών. Οι πελατειακές σχέσεις παρατηρούνται και στον ιδιωτικό τομέα όταν ικανοποιούνται αμοιβαία συμφέροντα .

Θα μπορούσαν να εξηγηθούν γενικά οι δυσμενείς συνέπειες αποτυχίας του κρατικού μηχανισμού για την παροχή επαρκούς ποσότητας και ποιότητας υπηρεσιών όπως και η απαραίτητη αύξηση των φορολογικών εσόδων με αποτελεσματικό τρόπο αν λάβουμε υπόψη τις ακόλουθες αλληλεπιδράσεις μεταξύ φοροδιαφυγής ,παροχής δημόσιων υπηρεσιών και ανταγωνιστικότητας της οικονομίας .Αν και είναι εύκολο να καταλάβει κανείς την πολιτική οικονομία, οι συνέπειες δεν είναι τόσο εμφανείς. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η φοροδιαφυγή μεταξύ άλλων επηρεάζει α) την εξειδίκευση σε εμπορεύσιμα και μη εμπορεύσιμα αγαθά β) το συνολικό επίπεδο παραγωγικότητας.

Η αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα είχε και άλλες πιο σοβαρές συνέπειες .Ενώ το 1975 τα φορολογικά έσοδα σαν ποσοστό του ΑΕΠ είχαν αυξηθεί πάνω από 60% , αυτή η αύξηση δεν είχε μια ανάλογη αύξηση της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών. Αυτό είναι εμφανές στις ιδιωτικές δαπάνες για τις εθνικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη. Οι αυξήσεις στο κόστος ζωής λόγω της αυξανόμενης ανάγκης για την συμπλήρωση της μείωσης της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών από ιδιώτες οδήγησε σε ένα σπирάλ μισθών-τιμών.

Πιο συγκεκριμένα έχουμε μια αύξηση των ονομαστικών μισθών και του πληθωρισμού των οποίων οι καταστροφικές συνέπειες στην διεθνή ανταγωνιστικότητα ανάγκαζε σε συνεχή υποτίμηση την δραχμή. Έτσι λοιπόν η απώλεια ανταγωνιστικότητας εξηγείται από την αύξηση των μισθών αλλά και από το γεγονός ότι το Ελληνικό κράτος προσανατολίζεται στην δημιουργία θέσεων στο δημόσιο τομέα για να διατηρεί ένα σημαντικό εργαλείο επιρροής .Η αύξηση της απασχόλησης στον δημόσιο τομέα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των φορολογικών συντελεστών και την αποδυνάμωση των ιδιωτικών ευκαιριών δημιουργώντας έτσι ένα μόνιμο φαύλο κύκλο.

Γ.4) Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Στο πρώτο μισό του 2009 τα μεγάλα ελλείμματα πέρασαν απαρατήρητα. Καθώς όμως οι χώρες άρχιζαν να εστιάζουν στα μεγάλα δημοσιονομικά βάρη που ανέλαβαν οι κυβερνήσεις για να σώσουν το χρηματοπιστωτικό τους τομέα και έπειτα τις οικονομίες τους χώρες όπως η Ελλάδα άρχισαν να νιώθουν περισσότερο τις επιπτώσεις.

Οι εκλογές που διεξήχθησαν το 2009 αποτέλεσαν το έναυσμα για να αναδειχθεί το πραγματικό εύρος του προβλήματος. Στις 19 Οκτωβρίου ο υπουργός Οικονομικών ενημερώνει το ECOFIN ότι το έλλειμμα της Ελλάδας θα έφτανε τελικά το 12,5% αντί για 6% που ήταν η προηγούμενη ενημέρωση. Ακολούθησαν και άλλες αναθεωρήσεις για να καταλήξουμε σε ένα έλλειμμα 15,4% του ΑΕΠ σύμφωνα με την Eurostat. Παρόμοια ήταν και η ενημέρωση σχετικά με το χρέος, όπου η τελευταία ανακοίνωση που δόθηκε το χρέος έφτανε το 126,8% του ΑΕΠ. Οι πρώτοι που αντέδρασαν ήταν οι οίκοι αξιολόγησης οι οποίοι έσπευσαν σε διαδοχικές υποβαθμίσεις. Σε όλο αυτό το κλίμα αναβρασμού η Ελλάδα έγινε το επίκεντρο των αγορών.

Ο Προϋπολογισμός του 2010 που κατατίθεται σε αυτό το κλίμα στην Βουλή περιλάμβανε μια σειρά μέτρων περιορισμού του ελλείμματος κατά 3,3 ποσοστιαίες μονάδες και ενίσχυση της ανάπτυξης .Τα μέτρα περιλαμβάνουν πάγωμα νέων προσλήψεων ,περιορισμό συμβασιούχων ,πάγωμα μισθών πάνω από τα 2000€ και εξαγγελίες για πάταξη φοροδιαφυγής και διαφθοράς .Περιλαμβάνει όμως και την αύξηση των συντάξεων και των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων ελαφρώς πάνω

από τον πληθωρισμό ως μέρος ενός πακέτου €2,6δισ ή 1,1% του ΑΕΠ για την στήριξη των κατώτερων εισοδηματικά στρωμάτων και ενίσχυση της συνολικής ζήτησης.

Με το νέο έτος το κόστος δανεισμού διαρκώς αυξάνεται. Στις 15 Ιανουαρίου η Κυβέρνηση ανακοινώνει το νέο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (2009-2013). Το νέο πρόγραμμα περιλαμβάνει μείωση του ελλείμματος κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες έως το τέλος του 2010 και κάτω από το 3% έως το τέλος του 2012.

Περιλαμβάνονται επίσης μέτρα αύξησης των εσόδων μέσω αύξησης των έμμεσων φόρων (ΦΠΑ, φόροι σε τσιγάρα, αλκοόλ κ.τ.λ.) και μείωση των δαπανών μέσω παγώματος προσλήψεων και μείωση των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων. Περιλαμβάνει επίσης διαρθρωτικά μέτρα όπως την ανεξαρτητοποίηση της Στατιστικής Υπηρεσίας, νέο τρόπο σχεδιασμού και παρακολούθησης του προϋπολογισμού, ένα νέο φορολογικό σύστημα και μέτρα για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

Εντούτοις οι αγορές δεν φαίνεται να πείθονται καθώς δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στα έσοδα και όχι στις δαπάνες και τα επιτόκια συνεχώς ανεβαίνουν. Στις 2 Φεβρουαρίου ο Πρωθυπουργός επιστρέφοντας από το Νταβός εκφράζει τις πιθανές ανησυχίες των υπόλοιπων ηγετών για χρεοκοπία της Ελλάδας. Ανακοινώνονται σε αυτό το πλαίσιο πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα όπως πάγωμα των μισθών στο δημόσιο τομέα και στα όρια συνταξιοδότησης και αύξηση στο φόρο καυσίμων.

Αρχικά η Ε.Ε. και το ECOFIN εγκρίνουν το ΠΣΑ και τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα ωστόσο στις αρχές του Φεβρουαρίου στα CDS παρατηρούνται αυξητικές τάσεις γεγονός το οποίο καταδεικνύει την αρνητική αξιολόγηση των αγορών απέναντι στα προαναγγελθέντα μέτρα.

Το Μάρτιο η κυβέρνηση ανακοινώνει νέο πακέτο μέτρων. Περιλαμβάνει την αύξηση του ΦΠΑ κατά 2%, έμμεσες αυξήσεις φόρων κατά 21%, νέους φόρους στην περιουσία, περικοπή του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων περικοπές 30% στα δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα και καλοκαιρινής άδειας των δημοσίων υπαλλήλων και άλλα πρωτοφανή μέτρα. Μέτρα που κάλυπταν το 2% του ΑΕΠ. Ωστόσο τα CDS ανεβαίνουν ολοένα ώσπου τον Απρίλιο η κυβέρνηση ζητά την ένταξη στον μηχανισμό στήριξης αφού το κόστος δανεισμού εκτοξεύεται σε μη αποδεκτά ύψη. Τα ομόλογα της Ελλάδος για πρώτη φορά από τον αξιολογικό οίκο Standard & Poor's κατατάσσονται στην κατηγορία «σκουπιδιών» ή junk.

Γ.4.1) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ 2010

Ο Απρίλιος του 2010 ήταν ένας μήνας έντονων διαπραγματεύσεων μεταξύ Ελλάδας Ε.Ε. (κυρίως Γερμανίας) και του ΔΝΤ για το ύψος της απαιτούμενης βοήθειας και κυρίως τους όρους. Οι Ευρωπαίοι εταίροι έσπευσαν πιθανόν να σώσουν την Ελλάδα φοβούμενοι κυρίως για την τύχη των δικών τους τραπεζικών συστημάτων αφού τα περισσότερα ελληνικά ομόλογα βρίσκονται στα θησαυροφυλάκια ιδιωτικών τραπεζών της Ευρωζώνης. Μια νέα τραπεζική κρίση στην Ευρωζώνη θα έθετε σε κίνδυνο και το ίδιο το ευρώ.

Η Ελλάδα στις 3 Μαΐου του 2010, αιτήθηκε χρηματοοικονομική βοήθεια από τις χώρες της Ευρωζώνης και το ΔΝΤ. Προκειμένου να δοθεί στήριξη στην Ελλάδα, έπρεπε να υπογραφεί ένα σύνολο συμφωνιών γνωστό ως Μνημόνιο, το οποίο περιλάμβανε:

- ✓ Το Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής
- ✓ Το Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης και
- ✓ Το Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής.

Το Μνημόνιο (Memorandum of Understanding) υπογράφηκε στις 5 Μαΐου του 2010 σε ένα κλίμα έντονων αντιδράσεων και κινητοποιήσεων από τον ελληνικό λαό. Η παρέμβαση της Ε.Ε. και του ΔΝΤ οδήγησε στη σύνταξη ενός προγράμματος με στόχο την κάλυψη των δανειακών αναγκών της Ελλάδας για περίπου τρία χρόνια όσο και στην δημιουργία ενός αναπτυξιακού προτύπου που θα επιτρέπει την έξοδο της χώρας από την κρίση και την επιστροφή σε διατηρήσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

Το Μνημόνιο περιλαμβάνει πόρους €80δισ διακρατικών δανείων από τους εταίρους της Ευρωζώνης και €30δισ από το ΔΝΤ. Τα χρήματα θα δίνονται με δόσεις μετά από αξιολόγηση της πορείας των μέτρων που περιλαμβάνονται στο Μνημόνιο. Το κόστος δανεισμού από την Ε.Ε. είναι περίπου 4% -5% ενώ το κόστος δανεισμού από το ΔΝΤ βρίσκεται στο 3,3%.

Προϋπόθεση για την άντληση των δόσεων του δανείου είναι η επίτευξη δημοσιονομικής πειθαρχίας και ουσιαστικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Το μεγαλύτερο μέρος των μεταρρυθμίσεων προβλέπεται να γίνει τα δύο πρώτα έτη, η αξιολόγηση είναι τριμηνιαία και οι στόχοι καταγράφηκαν ενδελεχώς για να ενισχυθεί

η πειθαρχία. Περιλαμβάνονται μεταρρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις ,στο δημόσιο τομέα και στο σύστημα Υγείας.

Γ.4.1.1) ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΙΑΣΩΣΗΣ 2010

Μολονότι το πρόγραμμα διάσωσης έδινε πολλές υποσχέσεις για την επιστροφή της χώρας σε ανάκαμψη δεν ικανοποίησε τις προσδοκίες ενώ οδήγησε την χώρα σε βαθύτερη κρίση. Το δανειακό πρόγραμμα αντί να οδηγήσει σε αναπτυξιακούς ρυθμούς οδήγησε σε αύξηση των φόρων ,μείωση της κατανάλωσης και μείωση των μισθών ,οδηγώντας έτσι σε βαθύτερη ύφεση. Ταυτόχρονα δεδομένου ότι η Ελλάδα δεν μπορούσε να λύσει τα προβλήματα της οικονομίας της που κλυδωνιζόταν και να κάνει βιώσιμο το χρέος που ολοένα αυξάνεται αναγκάστηκε να δανειστεί περαιτέρω αν και οι παραδοσιακές αγορές έδειχναν απρόθυμες για κάτι τέτοιο.

Ένα ακόμη αποτέλεσμα αυτής της βαθιάς ύφεσης είναι η πολιτική αστάθεια και τα ποικίλα πολιτικά προβλήματα που προκύπτουν. Ταυτόχρονα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το κοινωνικό κόστος το οποίο προέκυψε ως απότοκος των αυστηρών μέτρων. Πιο συγκεκριμένα μπορούμε να αναφερθούμε στο κλείσιμο των επιχειρήσεων ,στην έλλειψη ρευστότητας και στις μόνιμες περικοπές των μισθών .Το πρόγραμμα διάσωσης έδειχνε να υπόσχεται περισσότερα στους δανειστές παρά στο λαό που πλήττεται από το επαχθές βάρος των μέτρων αυτών.

Μολονότι το πρώτο σχέδιο διάσωσης τέθηκε σε εφαρμογή στην Ελλάδα τα ελληνικά χρέη υπολογίζονταν σε περισσότερα από \$300 δις (σε ανεξόφλητα δάνεια).Σε αντίθεση με το πακέτο διάσωσης του 2012 το πακέτο διάσωσης του 2010 δεν ζητούσε από τους επενδυτές να δεχτούν απώλειες στα ελληνικά ομόλογα .Το επιχείρημα ήταν ότι επιβάλλοντας απώλειες στους επενδυτές θα κλονιζόταν η αξιοπιστία της Ευρωζώνης και πιθανόν να στρέφονταν οι διεθνείς αγορές ομολόγων σε άλλες χώρες όπως η Ισπανία και η Ιταλία.

Γ.4.2) ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΣΩΣΗΣ 2012

Αφότου περιγράψαμε και αναλύσαμε το πρώτο σχέδιο διάσωσης και γιατί δεν ικανοποίησε τις προσδοκώμενες ελπίδες μπορούμε να δούμε τώρα περί τίνος πρόκειται το δεύτερο σχέδιο διάσωσης.

Όσο η κρίση γινόταν όλο και πιο βαθιά τον Ιούλιο του 2011 ,οι αρχηγοί της Ε.Ε. συμφώνησαν σε ένα μεγαλύτερο σχέδιο στήριξης €109 δις μέσω του EFSF. Έπειτα οι τρεις αξιολογικοί οίκοι προέβλεψαν έναν επικείμενο κίνδυνο χρεοκοπίας .Το Σεπτέμβριο του 2011 ο οίκος Moody' υποβάθμισε οχτώ ελληνικές τράπεζες. Τον επόμενο μήνα οι αρχηγοί της Ευρώπης πρότειναν την διαγραφή του μισού ελληνικού χρέους με αντίτιμο την ανάληψη αυστηρότερων μέτρων. Ο Γεώργιος Παπανδρέου θέτει τη συμφωνία υπό αμφισβήτηση ανακοινώνοντας ένα δημοψήφισμα για το νέο σχέδιο στήριξης.

Δεχόμενος όμως ισχυρή κριτική αναγκάστηκε να ανακαλέσει την προηγούμενη πρότασή του. Τον Ιανουάριο του 2012 οι συζητήσεις αναδιάρθρωσης του χρέους μεταξύ Ελλάδας και ιδιωτών πιστωτών παραπαίουν. Τον Φεβρουάριο βίαιες διαμαρτυρίες στους δρόμους της Αθήνας συνεχίζονται ενώ το Ελληνικό κοινοβούλιο ενέκρινε ένα νέο πακέτο μέτρων ως αντάλλαγμα του νέου πακέτου διάσωσης των €130δις από την Ε.Ε.

Τον Μάρτιο 2012 υπογράφηκε ένα νέο πακέτο διάσωσης ύψους €130δις. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου το EFSF δίνει ένα συνολικό ποσό ύψους €144,7δις συμπεριλαμβανομένων όσων έχουν δεσμευτεί ή εκταμιευθεί για το PSI ή την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Η Ελλάδα μείωσε το χρέος της περισσότερο από €100δις ανταλλάσσοντας τα ομόλογα που διατηρούσαν ιδιώτες με νέα μεγαλύτερης διάρκειας και με ονομαστική αξία μικρότερη της αρχικής. Τέλος, 27 Νοεμβρίου 2012 υπογράφηκε το δεύτερο πακέτο στήριξης. Κατέληξαν σε πολιτική συμφωνία για την εκταμίευση των 43,7 δις. ευρώ προς την Ελλάδα , ενώ την ίδια στιγμή συμφώνησαν με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο να διαμορφωθεί ο στόχος για τη μείωση του χρέους στο 124% του ΑΕΠ μέχρι το 2020.

Το Eurogroup κατέληξε ότι υπάρχουν πλέον τα αναγκαία στοιχεία για να ξεκινήσουν τα κράτη μέλη τις σχετικές εθνικές διαδικασίες που χρειάζονται για την έγκριση της επόμενης δόσης του EFSF που φτάνει τα 43,7 δις. ευρώ, δήλωσε ο επικεφαλής του Eurogroup, Jean-Claude Juncker. Πιο συγκεκριμένα 10,6 δις. ευρώ για τη χρηματοδότηση του προϋπολογισμού και 23,8 δις. ευρώ σε ομόλογα του EFSF

που προορίζονται για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών πληρώνονται τον Δεκέμβριο.

Η εκταμίευση των υπόλοιπων κεφαλαίων θα γίνει σε τρεις δόσεις και συνδέονται με την υλοποίηση συγκεκριμένων στόχων του προγράμματος (συμπεριλαμβανόμενης της εφαρμογής της φορολογικής μεταρρύθμισης που συμφωνήθηκε τον Ιανουάριο). Ταυτόχρονα μέσα στους αναθεωρημένους στόχους του προγράμματος περιλαμβάνεται η υιοθέτηση νέων εργαλείων για την υλοποίηση του προγράμματος όπως διαρθρωτικοί μηχανισμοί για την επίτευξη δημοσιονομικών στόχων όσο και των στόχων των ιδιωτικοποιήσεων.

Πιο συγκεκριμένα η Ελλάδα δεσμεύεται να μεταφέρει όλα τα έσοδα από τις ιδιωτικοποιήσεις και τα πρωτογενή πλεονάσματα σε συγκεκριμένο λογαριασμό για να καλύψει τις πληρωμές για την εξυπηρέτηση του χρέους .

Στο παραπάνω πλαίσιο εγγυήσεων οι χώρες της Ευρωζώνης είναι προετοιμασμένες να εξετάσουν τις ακόλουθες πρωτοβουλίες:

-Μείωση κατά 100 μονάδες βάσης των επιτοκίων στα δάνεια που δόθηκαν στην Ελλάδα από το πρώτο πακέτο διάσωσης (Greek Loan Facility).

-Μείωση κατά 10 μονάδες βάσης του κόστους προμήθειας για τις εγγυήσεις που πληρώνει η Ελλάδα στα δάνεια του EFSF.

-Επέκταση της ωρίμανσης στα διμερή δάνεια και στα δάνεια του EFSF κατά 15 έτη και αναβολή των πληρωμών για τόκους στα δάνεια του EFSF κατά 10 έτη.

-Δέσμευση των κρατών μελών να περάσουν στο διαχωρισμένο λογαριασμό της Ελλάδας ένα ποσό που ισοδυναμεί με τα έσοδα από το προηγούμενο πρόγραμμα αγοράς ομολόγων που βρίσκονται στις κεντρικές τράπεζες από το δημοσιονομικό έτος του 2013.

Το Eurogroup εκφράζει στην ανακοίνωσή του την πεποίθησή πως η από κοινού λήψη των προαναφερθέντων δράσεων από την Ελλάδα και τις υπόλοιπες χώρες – μέλη της Ευρωζώνης θα φέρουν το κρατικό χρέος της Ελλάδας σε ένα βιώσιμο μονοπάτι καθ' όλη την τρέχουσα και την επόμενη δεκαετία επιτρέποντας την σταδιακή επιστροφή της χώρας στις αγορές.

Το δεύτερο Μνημόνιο περιλάμβανε μέτρα που επέβαλλαν μείωση κατά 22% του κατώτατου μισθού (από 751ευρώ σε 586 ευρώ), περικοπές συντάξεων, και επιδομάτων, περικοπές σε δαπάνες υγείας και άμυνας, πλήρης άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελματιών, αύξηση εισιτηρίων των ΜΜΜ , κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση φοροαπαλλαγών και χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά.

Επιπροσθέτως, υπήρχαν μέτρα που αφορούσαν στην υιοθέτηση νομοθεσίας του εξωτερικού εμπορίου, των επενδύσεων, την υιοθέτηση ενός κώδικα δεοντολογίας από τα μέλη της κυβέρνησης, την είσπραξη οφειλών μέσω φορολογίας και τη διασφάλιση υγειονομικής περίθαλψης, τα οποία έπρεπε να τηρηθούν μέχρι τα τέλη Μαΐου. Περί τα τέλη Ιουλίου έπρεπε να τηρηθούν μέτρα σχετικά με την υιοθέτηση νομοθεσίας ενός Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης (ΕΤΕΑ), διοικητικές μεταρρυθμίσεις, εκκαθαρίσεις κυβερνητικών εκπρόθεσμων οφειλών, νομοθεσίες ελέγχου των περιουσιακών στοιχείων και χρηματοδοτήσεων των πολιτικών κομμάτων.¹⁰

Γ.4.3) ΠΑΚΕΤΟ ΔΙΑΣΩΣΗΣ 2015

Μέσω των δύο προηγούμενων σχεδίων διάσωσης η Ελλάδα απέφυγε τη χρεοκοπία, εν τούτοις το χρέος αυξήθηκε και η ύφεση βρέθηκε σε υψηλότερα επίπεδα. Η Ελλάδα συμφώνησε σε ένα τρίτο πρόγραμμα στήριξης για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, τη χρηματοδότηση του προϋπολογισμού και την επαναγορά του χρέους.

Τα μέτρα του τρίτου σχεδίου διάσωσης αφορούν σε αύξηση του ΦΠΑ σε προϊόντα και υπηρεσίες, απελευθέρωση αρκετών επαγγελμάτων, μειώσεις μισθών και συντάξεων, μεταρρυθμίσεις σχετικά με χρέη και οφειλές στο δημόσιο, μεταρρυθμίσεις σε επιχειρήσεις για αποφυγή φοροδιαφυγής, κατάργηση φοροαπαλλαγών, αύξηση ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης.

---

¹⁰ Το Δεύτερο Πρόγραμμα Προσαρμογής για την Ελλάδα (2014), European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Occasional Papers 192, Fourth Review.

Οι στόχοι του συγκεκριμένου σχεδίου διάσωσης είναι:

- Η μείωση των επιτοκίων από τα δάνεια του EFSF και η επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής των δανείων.
- Ο χρόνος αποπληρωμής των δανείων θα αυξηθεί από 15 σε 30 χρόνια, με άμεσο επακόλουθο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στη χώρα.
- Επαναγορά χρέους μέσω επαναγοράς των ομολόγων από τους ιδιώτες επενδυτές.

Προκειμένου να υπάρξει έξοδος από την κρίση απαιτείται η υιοθέτηση ενός κατάλληλου μείγματος νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής με συντονισμό σε διεθνές επίπεδο.

Δ) ΕΛΛΑΔΑ-ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 η Ελλάδα και η Αργεντινή αντιμετώπιζαν κοινά προβλήματα τα οποία επέλεξαν να διαχειριστούν εφαρμόζοντας σειρά μεταρρυθμίσεων. Πολλοί παρομοιάζουν την περίπτωση της Ελλάδας με αυτή της Αργεντινής, ιδίως με την προσφυγή της πρώτης στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο όπου η χώρα αυτόματα μετατράπηκε κατά μία έννοια σε "Αργεντινή της Ευρώπης". Δεν είναι λίγα όπως φαίνεται εκείνα που συνδέουν την πορεία της Ελλάδας με τα όσα διαδραματίστηκαν στην Αργεντινή. Όσο η κρίση στην Ελλάδα συνεχίζεται, τόσο η σύγκριση με τη χαοτική πτώχευση της χώρας της λατινικής Αμερικής πριν από μια δεκαετία αρχίζει να φαίνεται περισσότερο δικαιολογημένη.

Πίνακας 3

Σύγκριση Αργεντινής – Ελλάδας

	Αργεντινή (2001)	Ελλάδα (2009)
ΑΕΠ (δισ. €, τρέχουσες τιμές)	299,6	237,5
ΑΕΠ (% μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)	-4,4	-2,0
Πληθωρισμός (%)	-1,1	1,2
Ανεργία (%)	16,4	9,4
Έλλειμμα Γ.Κ. (δισ. €)	18,6	32,3
Έλλειμμα Γ.Κ. (% ΑΕΠ)	6,2	13,6
Δημόσιο Χρέος (δισ. €)	186,3	273,4
Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	62,2	115,1
Ισοζ. Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-1,7	-11,2
Εξωτερικό Χρέος (% ΑΕΠ)	52,2	170
REER*	31,5	18,9

*μεταβολή σε σχέση με το 1991 για την Αργεντινή, και το 2001 για την Ελλάδα

Γ.Κ.: Γενική Κυβέρνηση

REER: Real Effective Exchange Rate

Πηγή: IMF, OECD, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Το 2009 το χρέος της Ελλάδας (ως ποσοστό του ΑΕΠ) ήταν αρκετά υψηλότερο από το χρέος της Αργεντινής. Το 90% του δημοσίου χρέους της Αργεντινής αφορούσε σε ξένο νόμισμα και η αποπληρωμή του ήταν όλο και πιο δύσκολη διότι τα συναλλαγματικά αποθέματα δεν επαρκούσαν. Στην περίπτωση της Ελλάδας το 99,6% του δημοσίου χρέους της είναι σε ευρώ.

Επιγραμματικά, οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αργεντινή συνοψίζονται στα εξής:

Ομοιότητες:

- Βαθιά ύφεση.
- Μεγάλη και αυξανόμενη ανεργία.
- Αυξανόμενο δημόσιο έλλειμμα.
- Μειωμένη ανταγωνιστικότητα.
- Πολιτική αστάθεια, διαδηλώσεις και ταραχές .
- Το ΔΝΤ χρίζεται πακέτο βοήθειας.
- Η κυβέρνηση νομοθετεί το ένα πακέτο λιτότητας μετά το άλλο.
- Απώλεια εμπιστοσύνης, καθώς τα μέτρα λιτότητας δεν αποδίδουν.

Διαφορές:

- Η Ελλάδα δεν μπορεί να τυπώσει χρήμα.
- Η Αργεντινή έκανε αρχικά μεγάλη υποτίμηση και άμεση μείωση στους μισθούς και στο κόστος εργασίας, στοχεύοντας στην εξισορρόπηση του ισοζυγίου πληρωμών.
- Το να πείσεις τους επενδυτές να εμπλακούν σε έργα και επενδύσεις, με ένα νόμισμα που μόλις έχει κυκλοφορήσει, είναι σχεδόν ακατόρθωτο.
- Το 2001 δεν υπήρχε παγκόσμια κρίση, και οι περισσότερες χρηματαγορές είχαν θετική πορεία.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να εμποδίσει την διάχυση της ελληνικής κρίσης, οπότε δανείζει και

βοηθάει την Ελλάδα. Για την Αργεντινή δεν υπήρχε Ευρωπαϊκή Ένωση ή Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να χρηματοδοτεί.

Δ.1) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΩΣ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ

Αν και το ιστορικό υπόβαθρο στις δύο χώρες δεν είναι όμοιο, όπως η Αργεντινή επλήγη από τις επιπτώσεις της πιστωτικής κρίσης των αναδυόμενων αγορών, το 1997-98, έτσι και η Ελλάδα πλήττεται από τις επιπτώσεις της παγκόσμιας κρίσης του 2008.

Και οι δύο χώρες έπασχαν ιστορικά από δημοσιονομικά προβλήματα και υψηλό πληθωρισμό, προβλήματα τα οποία στην περίπτωση της Ελλάδας θα λύνονταν με την είσοδό της χώρας στην ΟΝΕ το 2001 -την ίδια στιγμή που η Αργεντινή ετοιμαζόταν να χρεοκοπήσει.

Η κακή δημοσιονομική διαχείριση και στις δύο χώρες έγκειται στην αδυναμία τους να θέσουν υπό έλεγχο τα ελλείμματα και το χρέος. Οι κοινοί παράγοντες που όξυναν την κακή δημοσιονομική διαχείριση ήταν οι εκτεταμένες ανάγκες χρηματοδότησης του ασφαλιστικού συστήματος, η μη αντιπροσωπευτική εικόνα της δημοσιονομικής κατάστασης και η χρήση δανεισμού για πραγματοποίηση δαπανών εκτός προϋπολογισμού.

Ακόμη, η πολιτική διαφθορά και στις δύο χώρες, οι θεσμικές αδυναμίες και η αδυναμία του συστήματος στη συλλογή φόρων ευνόησαν τη φοροδιαφυγή.

Τόσο η Αργεντινή, όσο και η Ελλάδα, την τελευταία δεκαετία πριν ξεσπάσει η κρίση στην καθεμία χαρακτηρίζονταν από άκρατο υπερκαταναλωτισμό διατηρώντας ψευδαισθήσεις πλούτου και ευμάρειας. Ουσιαστικά, ζούσαν πέρα από τις δυνατότητές τους καθώς κατανάλωναν υπερβολικά, αποταμίευαν ελάχιστα, είχαν τεράστιο ποσοστό εισαγωγών εις βάρος της εγχώριας παραγωγής και οι επενδύσεις παρέμειναν αναιμικές. Η φοροδιαφυγή, η παραοικονομία, οι πελατειακές σχέσεις και η διαφθορά ανθούσαν στις δύο χώρες καθιστώντας την οικονομία προβληματική.

Η πρώτη της δεκαετία εντός ONE χαρακτηρίστηκε, όπως είχε συμβεί και με την Αργεντινή μετά τη σύνδεσή της με το δολάριο(1991), από ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη, χάρη κυρίως στην είσοδο άφθονων, φθηνών πιστώσεων από έξω. Εκείνη όμως την πρώτη δεκαετία η Ελλάδα έχασε μεγάλο μέρος της ανταγωνιστικότητάς της έναντι της Γερμανίας, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που η Αργεντινή έχασε την ανταγωνιστικότητά της έναντι της Βραζιλίας.

Η Αργεντινή κατά την περίοδο πρόσδεσης της με το δολάριο(1 δολάριο=1 πέσο) ενώ πέτυχε να συντρίψει το τέρας του πληθωρισμού (το 1991 ο πληθωρισμός είχε εκτοξευθεί στο ολέθριο ύψος του 5.000%), έπεσε θύμα του ισχυρού δολαρίου (και κατά συνέπεια του υπερτιμημένου πέσο) που έπληξε βάνουσα τις εξαγωγές της, κυρίως προς τη Βραζιλία, που είχε υποτιμήσει το νόμισμά της το 1999. Έτσι η Αργεντινή βρέθηκε στη μέση μιας κρίσης που χαρακτηρίζεται από υψηλό χρέος, ένα καθεστώς σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας και μια οικονομία στα πρόθυρα της ύφεσης.

Στο ευρύτερο πλαίσιο της οικονομικής μεταρρύθμισης και της οικονομικής και εμπορικής φιλελευθεροποίησης, η πολιτική "μετατρεψιμότητας" της Αργεντινής που εξίσωσε το πέσο με το δολάριο και η υιοθέτηση του ευρώ στην Ελλάδα, εγκαθίδρυσαν ένα υπερτιμημένο και τροποποιημένο καθεστώς ισοτιμίας. Αυτό βοήθησε στον έλεγχο του πληθωρισμού αλλά με το κόστος της υποβάθμισης της εγχώριας παραγωγικής δυναμικότητας.

Τόσο στην Αργεντινή όσο και στην Ελλάδα η έλλειψη αυτονομίας της νομισματικής πολιτικής αρχικά ενέπνευσε εμπιστοσύνη και συνέβαλε στη μείωση του πληθωρισμού και των επιτοκίων. Ωστόσο, η απώλεια της ανεξαρτησίας έγινε τελικά προβληματική. Το νομισματικό καθεστώς της Αργεντινής στέρησε από τη χώρα νομισματικά εργαλεία για την καταπολέμηση της ύφεσης.

Την ίδια στιγμή, δεν ήταν σε θέση να υιοθετήσει επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, λόγω του ήδη υψηλού επιπέδου χρέους της. Εξαιτίας της μόνιμης ισορροπίας των ελλειμμάτων οι οικονομίες έγιναν έρμια του εξωτερικού χρέους. Συνεπώς, αυτό που πυροδότησε τις κρίσεις και στις δύο περιπτώσεις είναι τα περιορισμένα εξωτερικά απ' ότι τα δημοσιονομικά ελλείμματα.

Ο αντίκτυπος ήταν τεράστιος στη μείωση της ανταγωνιστικότητας των δύο χωρών. Από το 2002 έως το 2007 οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων ήταν κατά μέσο όρο λιγότερο από μισή ποσοστιαία μονάδα πάνω από τις αντίστοιχες γερμανικές, παρόλο που ο πληθωρισμός της ήταν σταθερά υψηλότερος από της Γερμανίας.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 οι αποδόσεις των ομολόγων της Αργεντινής ήταν κατά μέσο όρο 3 ποσοστιαίες μονάδες πάνω από τις αποδόσεις των αμερικανικών κρατικών ομολόγων. Το αυξανόμενο χρέος της Αργεντινής και η επιδείνωση των τρεχουσών συναλλαγών αντικατοπτρίστηκε στα αυξανόμενα προβλήματα του δημόσιου τομέα, τις συντάξεις και τη διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος. Η πρόσδεση δολαρίου- πέσο εκτόξευσε στα ύψη τις εισαγωγές και συρρίκνωσε τις εξαγωγές. Καθώς τα συναλλαγματικά αποθέματα μειώνονταν, το νομισματικό καθεστώς ανάγκασε την κεντρική τράπεζα να ασκήσει περαιτέρω σφιχτή δημοσιονομική πολιτική, η οποία με τη σειρά της προκάλεσε μείωση της εγχώριας ζήτησης.

Όπως και η Ελλάδα, έτσι και η Αργεντινή βασίστηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό στους ξένους πιστωτές να αγοράσουν τα ομόλογά τους. Η μεγάλη εξάρτηση της Αργεντινής σχετικά με τη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση επιδείνωσε τις ενδεχόμενες ανάγκες δανεισμού.

Δ.2) ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ Δ.Ν.Τ. ΣΕ ΚΑΘΕ ΧΩΡΑ

Το 1998, η Αργεντινή είχε φτάσει να δανείζεται από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές με επιτόκιο 10,5% και αναγκαστικά κατέφυγε για πρώτη φορά στο ΔΝΤ. Το ΔΝΤ είχε χορηγήσει δάνεια 7,2 δισ. δολ. το 1999 και 39,7 δισ. δολ. τον Δεκέμβριο του 2000, όμως οι όροι ήταν ασφυκτικοί. Η οικονομική βοήθεια του ΔΝΤ βασιζόταν σε ένα πρόγραμμα δημοσιονομικής λιτότητας το οποίο δεν απέδωσε.

Στην Ελλάδα το Μάιο του 2010 το ΔΝΤ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμφώνησαν για τριετές πακέτο διάσωσης, ύψους 110 δισεκατομμυρίων € συμπεριλαμβανομένων των € 30 δισεκατομμυρίων από το ΔΝΤ και € 80 δισεκατομμυρίων από τις άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ.

Και στις δύο περιπτώσεις η δημοσιονομική λιτότητα και οι περικοπές των μισθών απαιτήθηκαν από τους πιστωτές.

Στην Αργεντινή, παρά το πλαίσιο της ύφεσης, το ΔΝΤ ενθάρρυνε την εφαρμογή μέτρων όπως μείωση των δημοσίων δαπανών και χαλάρωση της εργασιακής προστασίας. Στην Ελλάδα το ΔΝΤ, η Ευρωπαϊκή ένωση και η ΕΚΤ επέβαλαν επίσης μη δημοφιλείς ρυθμίσεις παρόμοιες με της Αργεντινής για να διασφαλίσει το νομισματικό καθεστώς και τα οφέλη του δημοσιονομικού τομέα.

Το ΔΝΤ στην περίπτωση της Αργεντινής έκρινε ότι η παροχή ρευστότητας και η σύνδεση του πέσο με ένα ξένο νόμισμα (δολάριο) θα ενίσχυε την οικονομία της. Στην περίπτωση της Ελλάδας το πρόβλημα είναι δημοσιονομικό οπότε τα μέτρα αποσκοπούν στην εφαρμογή διαρθρωτικών αλλαγών εντός αυστηρών χρονικών ορίων.

Η ελληνική κρίση ξεκίνησε ως δημοσιονομική κρίση και κατέληξε σε πρόβλημα ρευστότητας στον τραπεζικό τομέα και σε πρόβλημα αφερεγγυότητας. Προκειμένου να συνεχιστεί η ισορροπία του τραπεζικού συστήματος, η Τρόικα (ΔΝΤ και ΕΕ), ανέπτυξε στρατηγικές όπως ενίσχυση ρευστότητας, λειτουργία Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (η συνεισφορά του έγκειται στη διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, προς χάριν του δημοσίου συμφέροντος) καθώς και ενός θεσμικού πλαισίου για την ανακεφαλαιοποίηση και εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Παρότι τα προγράμματα διάσωσης αποσκοπούσαν στην ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας, εν τούτοις το δεύτερο πρόγραμμα σε συνδυασμό με τη συμμετοχή των τραπεζών ιδιωτικού τομέα προκάλεσαν απώλειες στο τραπεζικό σύστημα της τάξεως των 37.7 δις.

Η κυβέρνηση της Αργεντινής διαπραγματεύτηκε το Δεκέμβριο του 2000 την παροχή δανείου 40 δις δολαρίων από το ΔΝΤ και τον Μάιο του 2001 διαπραγματεύτηκε ανταλλαγή χρέους ύψους 30 δις δολάρια, εν τούτοις δεν υπήρξαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.¹¹

Και οι δύο χώρες μέσω των μηχανισμών στήριξης των ΕΚΤ, ΔΝΤ, ΕΕ, προσπάθησαν να εφαρμόσουν διαρθρωτικές αλλαγές με τήρηση αυστηρών χρονοδιαγραμμάτων.

---

¹¹ Ricardo Hausmann and Andrés Velasco, (2002), Hard Money's Soft Underbelly: Understanding the Argentine Crisis, Brookings Trade Forum, pp. 59-104

Στην περίπτωση της Αργεντινής στόχος ήταν η αποκατάσταση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, ενώ στην περίπτωση της Ελλάδας εκτός από την δημοσιονομική πειθαρχία στόχο αποτελεί και η ενίσχυση των αναπτυξιακών προοπτικών της χώρας.

Δ.3) ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ

Το κοινωνικό κόστος στην Ελλάδα και πολύ περισσότερο στην Αργεντινή ήταν ανυπολόγιστο. Ανεργία, φτώχεια, αυτοκτονίες, επιθέσεις, επιθυμία αναζήτησης ενός καλύτερου αύριο στο εξωτερικό. Το ποσοστό αυτοκτονιών των νέων αυξήθηκε και κυρίως στην Παταγονία. Η κοινωνική καταστροφή της Αργεντινής ήταν πλέον γεγονός (54% φτώχεια , 35% ανεργία, πείνα των πιο φτωχών στρωμάτων).

Η υποβάθμιση αυτή επιδεινώνονταν με κάθε προσπάθεια της κυβέρνησης να επιδείξει ικανότητα πληρωμής . Ο πληθωρισμός καταδυνάστευε τη χώρα, οι τιμές μήνα με το μήνα αυξάνονταν ραγδαία και οι πολίτες έβλεπαν, ανήμποροι να αντιδράσουν, το νόμισμά τους να χάνει καθημερινά την αξία του.

Οι μισθοί μειώθηκαν και οι έμμεσοι φόροι αυξήθηκαν παράλληλα με την μείωση των δαπανών του προϋπολογισμού για την εκπαίδευση και τις διαδοχικές επεκτάσεις του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης.

Στον ίδιο δρόμο η Ελλάδα, όπου μειώθηκε κατά 20% η απασχόληση στο δημόσιο, ακρωτηριάστηκε το 10% των συντάξεων , αυξήθηκε ο φόρος προστιθέμενης αξίας και επλήγησαν ανεπανόρθωτα η εκπαίδευση και η υγεία.

Η ισχυρή μεσαία τάξη της Αργεντινής, που αποτελούσε τη «ραχοκοκαλιά» της κοινωνίας και της οικονομίας της, σταδιακά διαλύθηκε προς όφελος μίας ολιγάριθμης διεφθαρμένης οικονομικής και πολιτικής ελίτ. Το 60% του πληθυσμού σε μία δεκαετία βρέθηκε κάτω από το όριο της φτώχειας με το 55% των εργαζομένων να είναι ανασφάλιστοι. Η διόγκωση του δημοσίου τομέα, η διαφθορά και η φοροδιαφυγή απεδείχθησαν, όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας, καρκινώματα για την οικονομία.

Η πολιτική αστάθεια είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ικανότητα των εκλεγμένων πολιτικών κομμάτων να προτείνουν και να εφαρμόσουν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Ως αποτέλεσμα, δημιουργούνται έντονες διακυμάνσεις όσον αφορά

στην ψήφο του λαού.

Στην περίπτωση της Ελλάδας οι ψηφοφόροι «τιμώρησαν» την κυβέρνηση με αλλαγή της ψήφου εμπιστοσύνης, λόγω αποδοχής εξωτερικής επιτήρησης και των δυσβάσταχτων οικονομικών μέτρων.¹²

Οι έντονες αντιδράσεις του λαού που διεξήχθησαν στην Ελλάδα έχουν πλέον ένα χαρακτήρα πιο ηπειρωτικό. Η εξέγερση της Αργεντινής ήταν μέρος ενός κύκλου αγώνων της Νότιας Αμερικής αλλά δεν ξέσπασε την ίδια στιγμή με τις εξεγέρσεις στη Βενεζουέλα, το Εκουαδόρ και τη Βολιβία. Οι κινητοποιήσεις στην Ελλάδα συμπίπτουν, αντίθετα, με την γενικευμένη κρίση της Γηραιάς Ηπείρου, η οποία τείνει να προκαλέσει ταυτόχρονες αντιδράσεις σε διάφορα σημεία στην περιοχή.

Δ.4) ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

Καταρχάς, σημαντικό στοιχείο που διαφοροποιεί τις δύο κρίσεις, είναι το διεθνές υπόβαθρο, αφού το 2001 η παγκόσμια οικονομία βρισκόταν σε μια περίοδο μεγάλης άνθησης, ενώ σήμερα ταλανίζεται από μια από τις πιο βαθιές κρίσεις στην ιστορία της. Και οι δύο χώρες αποδείχθηκαν πολύ ευάλωτες στους εξωτερικούς κραδασμούς.

Υπάρχει επίσης μια εντυπωσιακή ανισότητα στην αντιμετώπιση των δύο κρίσεων. Το χρέος της Αργεντινής ήταν διαχειρίσιμο κατ' εντολή του ΔΝΤ κάτω από τη στενή επίβλεψη των ΗΠΑ. Το ελληνικό, αντίθετα, είναι υπό την επίβλεψη, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που έχει μικρή εμπειρία σε αυτού του είδους τις κρίσεις. Ίσως όμως το βασικότερο σημείο διαφοροποίησης των δύο καταστάσεων είναι πως η Ελλάδα παραμένει ακόμα στην Ευρωζώνη και δεν έχει εγκαταλείψει το ευρώ, όπως έκανε η Αργεντινή με το δολάριο και επέστρεψε στο πέσο. Η ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ λειτούργησε σαν ασπίδα προστασίας, αφού με την υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος (ευρώ), αποτελεί μέρος ενός διεθνούς συστήματος.

---

¹² Spyros Kosmidis (2014) Government Constraints and Accountability: Economic Voting in Greece Before and During the IMF Intervention, *West European Politics*, 37:5, 1136-1155

Μία έξοδος της Ελλάδας από το ευρώ, θα επέφερε ένα τεράστιο κόστος για την Ευρωζώνη συνολικά.

Αν η Ελλάδα χρεοκοπούσε θα έπρεπε να εκδώσει νέο νόμισμα ή να επιστρέψει στη δραχμή, πράγμα διόλου εύκολο καθώς θα πρέπει να περιμένει να σταθεροποιηθεί, όπως έκανε η Αργεντινή με το πέσο. Αυτό θα αποτελούσε τεράστιο πλήγμα για την ευρωζώνη καθώς τα προβλήματα θα διαχέονταν σε ολόκληρη την Ευρώπη και οι αντιδράσεις των υπόλοιπων χωρών θα ήταν έντονες καθώς το ελληνικό χρέος είναι συνδεδεμένο με το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα λόγω του κοινού νομίσματος .

Επιπλέον, η δημοσιονομική ανισορροπία στην Ελλάδα είναι πιο σοβαρή από αυτή της Αργεντινής.. Και ο σκεπτικισμός αυτός μοιάζει δικαιολογημένος, καθώς οι δείκτες εξυπηρέτησης του χρέους μοιάζουν χειρότεροι για την Ελλάδα από ό,τι ήταν για την Αργεντινή.

Το χρέος της Αργεντινής μετά την αναδιάρθρωση δεν ξεπερνά το 75% του ΑΕΠ ενώ στην περίπτωση της Ελλάδας η αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους περιλάμβανε ανταλλαγή ομολόγων με νέα μικρότερης ονομαστικής αξίας (μισή των παλαιών), με χαμηλότερο επιτόκιο και μεγαλύτερη προθεσμία αποπληρωμής.

Ο πληθωρισμός προκαλείται από ένα νόμισμα που πέφτει, ενώ ο υπερπληθωρισμός από ένα νόμισμα που καταρρέει. Εφόσον το ευρώ δεν έπεσε τόσο πολύ και η Ελλάδα εξακολουθεί να το χρησιμοποιεί, ο πληθωρισμός δεν έκανε τόσο έντονη την εμφάνισή του στην Ελλάδα. Η Αργεντινή «δένει» το νόμισμά της στο δολάριο και δημιουργεί πολύ χαμηλό πληθωρισμό όσο διήρκεσε η ισοτιμία.

Οι υπερβολικές και άχρηστες κυβερνητικές δαπάνες συνήθως καταλήγουν σε μεγάλα ποσοστά πληθωρισμού. Ο πληθωρισμός που εμφανίστηκε στην Αργεντινή αφού διαχώρισε το νόμισμά της από το δολάριο, πιθανόν να εμφανιστεί στην Ελλάδα σε ενδεχόμενη απομάκρυνση της απ' το ευρώ. Αντί για σταδιακά αυξανόμενο πληθωρισμό, θα δημιουργηθεί απρόσμενα υψηλός πληθωρισμός όπως στην Αργεντινή. Στην τελευταία, συσσωρεύτηκε ένα μη βιώσιμο χρέος επειδή τα δάνεια λαμβάνονταν και προσφέρονταν απερίσκεπτα, κατάσταση παρόμοια με της Ελλάδας.

Επιπλέον, το τραπεζικό σύστημα της Αργεντινής ήταν αρκετά ευάλωτο στη δεκαετία του '90, λόγω χαμηλής κερδοφορίας, του συναλλαγματικού κινδύνου (δολάριο-πέσο) και του μεγάλου ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων από τις κρατικές τράπεζες.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, το τραπεζικό σύστημα είναι πιο ισχυρό με επαρκείς δείκτες ρευστότητας.

Είναι σαφές ότι η Ελλάδα είναι περισσότερο συνδεδεμένη με τη γενική πορεία της Ευρώπης, απ' ό τι η Αργεντινή με το μέλλον της Λατινικής Αμερικής. Λόγω αυτής της μεγάλης σχέσης με τους ευρωπαίους εταίρους της, η Ελλάδα χρειάζεται να περάσει σε ενδεχόμενο μορατόριουμ για την αποπληρωμή του χρέους σε συνεργασία με άλλες περιφερειακές χώρες.

Η επιτυχία μιας ριζοσπαστικής πολιτικής στον τομέα αυτό θα απαιτούσε κοινή δράση με τους γείτονές της στην περιφέρεια της Ευρώπης, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία, την Ισλανδία και άλλες χώρες που πλήττονται από τις τράπεζες. Κατά την τελευταία δεκαετία αυτό το είδος των κοινών πρωτοβουλιών συζητήθηκε στη Λατινική Αμερική, με θέμα την δημιουργία μιας «λέσχης οφειλετών». Η πρόταση ήταν να δημιουργηθεί ένα μπλοκ από τις πλέον πληγείσες χώρες, προκειμένου να καμφθεί η δύναμη των χρηματοδοτών .

Αλλά το 2001, η εκστρατεία είχε χάσει τη δυναμική της και επικράτησε μεγάλη διασπορά των κρατών που λεηλατήθηκαν από το χρέος.

Μία ακόμη σημαντική διαφορά είναι η αποτυχία του ΔΝΤ να αποτρέψει την χρεοκοπία της Αργεντινής. Το ΔΝΤ στην περίπτωση της Ελλάδας παρείχε στήριξη ώστε να αποφύγει τη χρεοκοπία, μέχρι στιγμής αυτό έχει επιτευχθεί (2015).

Τέλος, η σημερινή κατάσταση στην Ευρώπη διαφέρει από εκείνη στη Λατινική Αμερική λόγω του υψηλού βαθμού της κοινοτικής συνεργασίας που υπάρχει στη Γηραιά Ήπειρο.

Ε) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Παραλληλίζοντας τις δύο οικονομίες και τα μέτρα που ελήφθησαν για την εξυγίανση τους συμπεραίνουμε πως αν και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπάρξει ταύτιση μεταξύ τους, η Ελλάδα έχει να διδαχτεί από την εμπειρία της Αργεντινής.

Η αναδιάρθρωση του χρέους και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της είναι ζωτικής σημασίας για την ανάκαμψη της παραγωγής και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Η Αργεντινή μπορεί να προτείνει κάποιες λύσεις στις ενέργειες για την προώθηση της ανάπτυξης. Ίσως είναι πιο δύσκολο για τη χώρα μας να ξεπεράσει αυτή τη δύσκολη κατάσταση καθώς η ανάκαμψη της Αργεντινής βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση των διεθνών τιμών κάποιων σημαντικών αγροτικών προϊόντων και στην αύξηση των εξαγωγών σε ορυκτά, αφού η ζήτηση για τα προϊόντα αυτά συνέχιζε να αυξάνεται από τις ξένες χώρες.

Στην Ελλάδα δεν είναι εύκολο κάτι αντίστοιχο καθώς η οικονομία της δε βασίζεται τόσο στις εξαγωγές αγαθών, όσο στον τουρισμό και στη ναυτιλία της. Ωστόσο, υπάρχει μια αξιοσημείωτη μερίδα οικονομολόγων που διατείνονται ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή ότι οι εξαγωγές θα διαδραμάτιζαν παρόμοιο ρόλο και στην ελληνική οικονομία. Στηρίζουν το επιχειρήμα τους στο γεγονός ότι οι ελληνικές εξαγωγές προϊόντων είναι περίπου διπλάσιες ως ποσοστό του ΑΕΠ απ' ότι ήταν της Αργεντινής την στιγμή της χρεοκοπίας και της υποτίμησης. Όπως και στην Αργεντινή, μετά την υποτίμηση, αυτές οι εξαγωγές θα γίνουν σημαντικότερες σε σχέση με την υπόλοιπη οικονομία – και όχι απλά επειδή θα είναι φθηνότερες προς τον υπόλοιπο κόσμο, αλλά επειδή κάθε ευρώ ή δολάριο που θα φέρνουν θα έχει μεγαλύτερη αγοραστική δύναμη στο εσωτερικό της χώρας.¹³

Η αλήθεια είναι πως ο δρόμος για την ανάκαμψη της Ελλάδας φαίνεται αρκετά πιο δύσβατος από αυτόν της Αργεντινής η οποία επωφελήθηκε από την ευνοϊκή παγκόσμια οικονομική συγκυρία, με τις φθηνές πιστώσεις διεθνώς και τη ζήτηση πρώτων υλών από την Κίνα.

---

¹³ Weisbrot Mark, Rebecca Ray, Juan Montecino, and Sara Kozameh. 2011. “The Argentine Success Story and its Implications.”

Για να ανακάμψει, η χώρα μας λογικά δεν μπορεί να υπολογίζει σε τέτοιο ευνοϊκό περιβάλλον, αλλά να ελπίζει στη διασφαλισμένη βοήθεια των υπόλοιπων χωρών της ευρωζώνης ούτως ώστε να μειωθούν οι ασυμμετρίες στην περιοχή.

Κάτι τέτοιο, όμως, δεν θα έπρεπε να την εμποδίζει να αντλήσει τα διδάγματα που προκύπτουν από το προηγούμενο της Αργεντινής, μιας χώρας που ενώ χρεοκόπησε, κατόρθωσε παρά τις δυσκολίες να ορθοποδήσει.

ΣΤ) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δεύτερο Πρόγραμμα Προσαρμογής για την Ελλάδα (2014), European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs, Occasional Papers 192, Fourth Review

Σαμπανιώτης Θεοδόσης, 2010, Η περίπτωση της Αργεντινής. Αίτια τη χρεοκοπίας του 2001 και σύγκριση με Ελλάδα, Τόμος V, Τεύχος 3, Οικονομία και Αγορές, Eurobank Research

Cohn, Theodore H., 2010, Διεθνής πολιτική οικονομία και ανάπτυξη
Heather D. Gibson, Stephan G. Hall, George S. Tavlak, 2011, The Greek financial crisis: growing imbalances and sovereign spreads, Working Paper 124, Bank of Greece

International Monetary Fund (2009), “World economic outlook: crisis and recovery”, *World Economic and Financial Surveys*, International Monetary Fund, USA Mark P.

International Monetary Fund (2003) “Lessons from the Crisis in Argentina” Policy Development and Review Department.

Kosmidis Spyros, (2014), Government Constraints and Accountability: Economic Voting in Greece Before and During the IMF Intervention, *West European Politics*, 37:5, 1136-1155

Mark P. Sullivan & Rebeca M. Nelson, 2015, Argentina Background and US relations, Congressional Research Service

Ricardo Hausmann and Andrés Velasco, (2002), Hard Money's Soft Underbelly: Understanding the Argentine Crisis, *Brookings Trade Forum*, pp. 59-104

Vassilis K. Fouskas, (2012), Insight Greece: The Origins of the Present Crisis, *Insight Turkey* Vol. 14, No. 2, p. 27-36

Weisbrot Mark, Rebecca Ray, Juan Montecino, and Sara Kozameh. 2011, The Argentine Success Story and its Implications.

FRBSF Economic Letter, November 1, 2010, the greek crisis: Argentina revisited

Michael G. Arghyrou, the greek crisis and financial Assistance programmes: An evaluation, cesifo working paper , November 2015

The role of the IMF in Argentina, 1991-2002, Issues Parer, Terms of refrence for an evaluation by the independent evaluation office, July 2003

www.globalsecurity.org/military/world/war/argentina.htm

www.imf.com

<http://www.oecd.org/countries/argentina/40975295.pdf>

<http://www.mondediplomatique.gr/>